

Csigadombi waldorf irányba működő Óvoda

Helyi nevelési programja

2011

Készítette: Holhosné Horváth Tünde

Tartalomjegyzék

I Bevezető

Közösségünk bemutatása

II. Óvodakép

III. Gyermekkép

IV. Az óvodai nevelés általános feladatai

1. Az egészséges életmód alakítása
  - 1/a, A kisgyerek mint a világra nyitott érzékszerv
  - 1/b, Az óvoda mint burok-érzelmi biztonság-áttekinthető világ
2. Az érzelmi nevelés és a szocializáció biztosítása
  - 2/a, Az óvodáskor sajátos képessége: utánzás-játék-fantázia
  - 2/b, Az utánzás és játék fejlődési szakaszai kisgyerekkorban
3. Az anyanyelvi és értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása
4. Az óvoda feladatai összefoglalva
5. Óvodai nevelésünk alap gondolatai

V. Az óvodai élet megszervezésének elvei

1. Személyi feltételek
2. A csoport beindításának és folyamatos működésének feltételei
3. Tárgyi feltételek

VI. Az óvodai élet megszervezése

1. Ritmusok az óvodában
2. Az Évkör ritmusa
3. Az ünnepek ritmusa óvodánkba
4. A hét ritmusa
5. A nap ritmusa
6. Nyitva tartás, szünidők
7. Új gyermekek beszoktatása

VII. Az óvoda kapcsolatai

1. Együttműködés a szülőkkel
2. Óvodánk és Fenntartó együttműködése
3. A Fenntartó és a Szülők, a Szülői kollégium együttműködése
4. Külső kapcsolataink
5. Gyermekvédelem

VIII. Az óvodai élet tevékenységi formái

1. Háztartási, kerti munkák, kézművesség
2. Mese-bábozás-babázás
3. Zene-ének-vers
4. Szép mozgás – a ritmikus játékban-euritmiaiban
5. Képzalkotás és formázás
6. Szabad játék

IX. Az óvodapedagógus feladatai

1. Tervezés és visszatekintés
2. Gyermekmegfigyelés, gyermekmegbeszélés
3. A konferencia

X. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

Érvényességi záradék

Legitimációs záradék

I. Bevezető

Közösségünk bemutatása

A múlt

A dunaújvárosi kezdeményezés hosszú múltra tekint vissza. 10 évvel ezelőtt elhivatott szülők maroknyi csoportja céljául tűzte ki a Waldorf -pedagógia megismertetését és egy Waldorf óvoda létrehozását lakóhelyükön. Terveik akkor nem valósulhattak meg. Tudván azt, hogy a helyi adottságok -gyárváros lévén- nem kedveznek a steineri világszemlélet befogadásának, tovább munkálkodtak. Előadássorozatot, euritmia foglalkozásokat, játszóházakat szerveztek, szellemi műhely keretében bővítették, ápolták tudásukat, s 2002-ben életre hívták a Göllner Mária Waldorf Pedagógiai Alapítványt. Bízta abban, hogy csendes tevékenységük egyszer halló fülekre, nyitott szívekre talál.

A jelen

2009-ben ismét mozgolódnak kezdtek útjukat kereső szülők. Családok, akik a szülői felelősségről, a mindennapokban vállalt szerepükről készek másként gondolkodni. Olyan alternatívákat kerestek, amelyek választ adnak a mai kor kihívásaira és a hétköznapi ember számára is kézzelfogható megoldásokat, kínálnak. Igény ébredt egy olyan óvoda iránt, ahonnan kikerülve gyermekeik tiszta gondolatokkal, érzésekkel rendelkeznek. Erős akaratú, és felelősségérzettel, két lábon állva képesek majd tevékenykedni a világban.

Mi a Waldorfot választottuk!

S elképzeléseink találkoztak. Ma a régi és az új szülői kör, két elhivatott óvó néni támogatásával, szoros együttműködésben dolgozik egy célért: gyermekeinknek óvodát, családjainknak közös otthont teremtsünk!

Céltudatos munkánk során folyamatosan szervezünk előadásokat, kéthetenként játszóházba várjuk az érdeklődő családokat és gyermekeiket, mi magunk, pedig tovább fejlődünk az elődök által életben tartott szellemi műhelynek köszönhetően.

A dunaújvárosi kezdeményezés soha nem volt még ilyen közel az óvodaalapítás reményéhez. Született egy kis közösség, amelyben van annyi erő, kitartás, hit, hogy végigvigye ezt a nehéz feladatot. Kaptunk két elhivatott óvó nénit, akik hozzánk kapcsolódva letették voksukat a Waldorf mellett, s áldozatos munkával segítik törekvéseinket. A város vezetősége biztosított számunkra egy épületet, ahol megvalósíthatjuk álmainkat.

Waldorf Szülői kör

II. Óvodakép

A fenntartónk, a dunaújvárosi Göllner Mária Waldorf Pedagógiai Alapítvány kifejezetten a Waldorf - Pedagógia elvein nyugvó óvodát kíván létrehozni, az alapító szülők egybehangzó elvi együttműködése alapján.

A gyermekeknek olyan nevelési feltételeket kívánunk biztosítani, amely tiszteli a kisgyermeket és önálló individumként tekint rá, teljes mértékben figyelembe véve a kisgyermekkor fejlődési sajátosságait.

Ennek megvalósítására mind az óvodapedagógusok, mind a szülői kör, a helyi viszonyok között megvalósítható Waldorf- óvodapedagógiai programot talált megfelelőnek.

Olyan programot szeretünk volna létrehozni, amely a Waldorf- pedagógiai szemléleten alapulva a helyi sajátosságokat ötvözi a Magyar kultúra és a keresztény ünnepkör hagyományaival. Ezért programunk az Óvodai Nevelés Országos Alapprogramja és a Waldorf Óvodapedagógiai Program alapján készült, melynek legfőbb jellemzője az ember - és gyermekközpontúság. Fontos számunkra, hogy a gyermek személyes ismereteiből, életkoronként változó testi -, lelki-, és szellemi szükségleteinek felismeréséből kiindulva biztosítja a kisgyermek számára az egészséges fejlődést és az egészséges életmódot.

Elsődleges célunk a nyugodt érzelmi biztonságot nyújtó, sok szép élményt adó, folyamatos játékot és aktív tevékenységet biztosító óvodai élet megszervezése. Az évszakokhoz és a keresztény ünnepkörhöz csoportosított tevékenységekkel tesszük még élményszerűbbé a gyerekeknek a bennünket körülvevő világ megismerését és befogadását

A jelen körülmények között igyekszünk mindent, megtenni azért, hogy a Waldorf-pedagógián alapuló óvodai nevelésben részesüljenek mindazon gyermekek és családjaik, akik e szellemiséget magukénak érzik.

Így a Waldorf-pedagógia elveit megvalósító Waldorf jellegű óvodát kívánunk létrehozni.

Óvodánk nyitott a nemzeti és etnikai kisebbségekhez tartozó családok fogadására is.

III. Gyermekkép

A Waldorf-pedagógiának az európai hagyományokban gyökerező antropológiai felfogása az embert - az emberi lény legbensőbb magját -transzcendens eredetű individualitásnak tekinti.

Minden individualitás egyetlen és egyszeri. Nemcsak minden ember ujjlenyomata különbözik, hanem én-struktúrája is. Ebben az értelemben az individuum rejtélyes, megközelíthetetlen mások számára, de sokáig saját maga számára is ismeretlen. Öntudatra kell ébrednie a világ és a többi ember megismeréséhez, fel kell fognia az individualitás szabadságát, amely egyben felelősségvállalás is. E felfogás szerint az emberi lét célja az egyén erőinek mind teljesebb kifejtése a világ és a többi ember javára is.

A megtestesült s magát testiekben és lelkiekben kinyilvánítani törekvő individualitásnak vannak az életkorral változó, megismerhető, regisztrálható törvényszerűségei. Mind testi, mind lelki, mind szellemi értelemben leírhatóak és nyomon követhetőek ezek a változások, amelyek meglehetősen határozottsággal különítik el az egyes életkori szakaszokat egymástól. Más-más szükségletek és képességek lépnek fel az egyes életkorokban, ezen túlmenően jellegzetes alkati, temperamentumbeli sajátosságok is felismerhetőek.

A nevelésünk s majd az önnevelésünk célja és feladata: segítséget nyújtani ahhoz, hogy az ember a fejlődési útján egészségesen haladva, a lehetőségek széles körével úgy kerüljön kapcsolatba, hogy képes legyen kiválasztani a személyiségének megfelelőt. Így váljon testileg egészséges, lelkileg szabad és szellemileg kreatív emberré. Képes legyen arra, hogy saját akaratát, érzelmeit és gondolkodását önálló és felelős életvitelre fordítsa, környezetét ne visszautasítsa, hanem emberségesebbé tegye.

A kisgyerek

Rudolf Steiner szerint az élet valósága nemcsak azt foglalja magában, ami szemmel látható, hanem rejtett mélységeiben egy eljövendő állapotot is hordoz.

Így minden gyereket, mint a „jövő csiráját” lehet szemlélni, aki az őt nevelő egyént arra indítja, hogy új képességeket fejlesszen ki magában: tanulja meg a jövő jeleit minden jelenségében, minden gyerekben felfedezni, megismerni, ápolni.

Ilyen értelemben a Waldorf-pedagógia – alapítója Rudolf Steiner szerint – az emberben élő szellemi individualitást a világban élő szellemiséghez akarja vezetni.

IV. Az Óvodai nevelés általános feladatai

1. Az egészséges életmód alakítása

1./ a, A kisgyerek, mint a világra nyitott érzékszerv

A kisgyerek érzékleteiben él. Minden, ami a környezetében történik, akarva-akaratlanul hatást fejt ki rá. A látás, hallás, tapintás, ízlelés, szaglás benyomásai töltik ki belső világát, ezek irányítják és vezetnek tapasztaló, megismerő tevékenységében. (S ezen túlmenően természetesen a „többi” érzéklet, mint például a nagy fontosságú egyensúlyérzékelés vagy a saját mozgásokat visszajelző kinezetikus érzékelés.)

A gyermek azonban nemcsak a fizikai világot érzékeli, hanem a pszichikus világot is. Ezen belül elsősorban a számára fontos másik embert - az anyát, apát, testvéreket, majd az óvónőt.

A Waldorf-pedagógiánk felfogása szerint a gyermek nemcsak kommunikatív és metakommunikatív jelzésekben fogja fel a másik ember pszichikus állapotát, realitását, hanem mintegy közvetlenül is. Átéli - ha nem is tudatosan - olyan gondolatokat és érzelmeket, melyeket a környezetében élő, számára fontos személyek gondolnak és éreznek.

Az első években még nagyon közel áll egymáshoz a testi és a lelki fejlődés, és így számos kölcsönhatás figyelhető meg: ha a kisgyereket szeretettel, figyelemmel, örömmel, pozitív érzéssel és gondolattal veszik körül, ez kedvezően hat az érdeklődésére, érzékelésének intenzitására. Egy ingergazdag, sok érzékszervet igénybe vevő környezet előhívja a gyermek belső aktivitását, erősíti a tevékenységekben, mozgásban is megnyilvánuló „testi intelligenciáját”. Nagyon fontos, hogy a gyermeknek elég ideje legyen arra, hogy a saját tempója szerint tudja felfedezni a világot, feldolgozni a tapasztalataiból származó élményeket, és elsajátítani a sokféle minőséget, különbözőséget mindegyik érzékszerv területén. A kisgyereket környező felnőtt világ felelőssége és egyben feladata, hogy biztosítsa az ingergazdag fizikális, pszichés környezetet, és hogy őt ne „csapják be” érzékleteiben:

- ezért javasolt a természetes anyagok használata, szemben a fajsúly és a felületi viszonyokat „tévesen” reprezentáló műanyagjátékokkal (az állat szőrös, a fém fémes tapintású és nehéz stb.)

- mindezen felül: a nevelőnek megfelelő belső tartalmakkal – érzelmekkel és gondolatokkal – kell a gyerekek közé lépnie.

1/b, Az óvoda, mint burok - érzelmi biztonság - áttekinthető világ

A tárgyi, a szokásbeli, az érzelmi és a tartalmi környezet bölcsője kell, hogy legyen a gyermek fejlődésének, játékának és tanulásának.

Az óvoda minden apró mozzanatával a kisgyerek életformáját szolgálja. Igyekszik jó minőségű táplálékot adni a gyermek testének, lelkének, egész személyiségének.

A gondozás szeretetteljes tevékenységei: a testápolás, a táplálkozás, a melegen tartás, az öltöztetés-öltözködés nemcsak a gyermek fizikai szükségleteit elégítik ki, hanem egyben a lelkét is ápolják, növelik biztonságérzetét. Ezt az anyai gondoskodást az óvodában az óvónő

tudatosan magára vállalja, mivel ez nevelői tevékenységének, a gyerekekkel való kapcsolatának, meghatározó része: e tevékenység közben folyamatosan tájékozódhat a gyerek állapotáról, testi és lelki közérzetéről. Kis rítusok alakulhatnak ki e szokásos teendők körül. Fejlődése során a gyerek egyre önállóbban látja el testi szükségleteit, majd az óvónő mintáját követve, ő is felajánlja segítségét a kicsiknek. A családi kapcsolat az egész csoportot átöleli. Ez a pedagógia az érzelmi biztonság fontosságát hangsúlyozza a kisgyerek pszichikus és mentális fejlődésében.

Ezt az érzelmi biztonságot elsősorban természetesen a családnak kell megadnia, de meg kell, hogy adja a gyereket fogadó első intézmény, az óvoda is, mely az anyát követve egyfajta szociális anyaöle szeretne lenni a kisgyerek számára.

Az óvoda áttekinthetővé teszi a mindennapi cselekvések világát a gyerek körül. A gyerek látja a felnőtt tevékenységében, hogy mi miből lesz (baba a fadarabból, szőnyeg a gyapjúból stb.), így a későbbi életkorokban is otthonosan mozog az őt körülvevő világban, s nem lép fel az áthatolhatatlan elidegenítő érzés.

Az óvoda az életünket és világunkat átszövő összefüggéseket megkísérli érzékelhetővé és tapasztalhatóvá tenni a gyerek számára.

Óvni szeretné a gyerekkort, hogy a gyerek csak lassan ébredjen fel a kreatív erőket felszabadító, képdús gyermeki álmvilágból. Ennek az a célja, hogy az ébredés után viszont valóban önállóan, biztosan, erőteljesen, éberrel tudjon élni a világban.

A nevelés a gyerek individuális fejlődését differenciált módon segíti, és módot nyújt lényének a közösségben való kibontakoztatására is. Lehetőséget ad valódi közösség létrehozására, melyben minden gyermeki személyiségre szükség van. Ezáltal, hogy „mindenkinek” van szerepe, „mindenkire szükség van” élmény és a szolidaritás érzése végigkíséri őket kibontakozó életük során.

Az óvoda csoportja vegyes életkorú, így foglalják magukban a három óvodai „évjáratot” Ezzel egyrészt nem törik meg a család természetes közegét (testvérek), másrészt a felnőtt és kisgyerek között a nagyobb gyerekekben kitűnő közvetítőket találnak, akik a csoport szokásait, ritmusait, napirendjét is teljesen természetes módon hagyományozzák át - az utánpótlás által - az utánuk következőkre. Az óvónő által gyakorolt nevelési stílus, módszer is a gyerek utánpótlási képességére épül. Követendő mintát nyújt a mindennapokban a maga tevékenységével, cselekvés-soraival, érzelmeivel, gondolataival.

A csoportvezető óvónő megteremti azokat a valós helyzeteket, amelyekben a gyerekek saját igényeik szerint feltalálják magukat. Ha kívülről nem zavarják a gyerek önbizalmát, egyre növekvő önállósággal maga jelzi fejlődését: egyre több belső és külső aktivitást mutat, egyre jobban ő is követendő mintává válhat a többi gyerek számára. Mindez csírája egy későbbi, kreatív, az életben természetesen eligazodó személyiség kialakulásának.

Az óvónő saját személyiségét állandóan fejleszti, ezáltal eleven példával szolgál a fejlődésben lévő gyerekek számára.

2. Az érzelmi nevelés és a szocializáció biztosítása

2/a, Az óvodáskor sajátos képességei: Utánzás - játék - fantázia

Az utánzás

A kisgyerekkor tanulásának legfőbb formája az önkéntelen figyelem által vezérelt spontán utánzás.

Az utánzás első feltétele az érzékszervek megfelelő működése, a már születéskor elkezdődő érése és tagolódása. A kisgyerek nem tudja nem utánozni azt, amit érzékel, átél, megtapasztal. Ilyen értelemben a kisgyerek „kiszolgáltatott” érzékelő és „kiszolgáltatott” utánzó – testi és lelki értelemben egyaránt. Spontán utánzással tanulja meg a gyerek az anyanyelvét. Ez olyan rendkívüli teljesítmény, melyhez hasonlóra a későbbiekben nemigen lesz képes. (Ha ezt a tanulási folyamatot direkt tanítással és korrigálással akarják serkenteni, az eredmény rossz is lehet: a gyerek később kezd el – és esetleg rosszabbul fog – beszélni.) Hasonló a helyzet a járás tanításával is: siettetés, erőltetés, az iskolás értelemben vett tanítás mind ortopédiailag, mind az egyensúlyérzékelést illetően, mind pszichikusan káros. (A gyerek bizonytalanabban fog járni, nehezebben korrigál, így veszélyesebben esik.)

Az utánzásban a gyerek nemcsak a test mozgását és ügyességét utánozza, hanem – mivel a test és a lélek kisgyerekkorban még nagyon szoros összefüggésben áll – lelki folyamatokat is. A gyerek például az öregkor érzelmeiről is tapasztalhat valamit, ha egy öregember járását, mozgását, fejtartását utánozza. A felnőtt számára döbbenetes mélységben tudja beleélni magát a másik ember helyzetébe, mivoltába, lényébe.

A gyerek a cselekvést éli át, és ebből kiindulva kötődik érzelmileg a tapasztaltakhoz. Majd utólag fogja felfedezni a folyamatban megjelenő képzeteket és fogalmakat. A felnőtt a gondolkodással kialakított fogalmak, és információk alapján mérlegeli cselekvésének lehetőségeit. A lelki képességek sora a gondolkodást, az érzést és a cselekvésben megnyilvánuló akaratot, motivációt illetően ellenkező irányulást mutat a felnőtt és az óvodás viselkedésében.

A kisgyerek nem a szóból tanul, hanem a szemlélődésből, tapasztalatból, cselekvésből.

A Waldorf-pedagógia egy olyan érzéket is elismer, amellyel a gyerek csak a szemlélt mozgásokat, cselekvéseket érzékeli és követi úgy, mintha ő maga is végrehajtotta volna

ezeket. (Összefüggést lát ebben az értelemben a test mozgékonyága és a később kifejlődött belső érzelmek és gondolkodás mozgékonyága között.)

A kisgyerek tehát elsősorban utánzással tanul, és ehhez megfelelő, követendő mintákat kell látnia és átélnie maga körül. Látható, hogy a gyerekek mélyesen élvezik a cselekvésekben megnyilvánuló emberi munkát, a munkáját szerető és az azzal azonosuló ember látványát. A megfigyelt, átélt és megtapasztalt cselekvések sorrendjéből a gyerek leolvassa azok tartalmát, és nagyon fontos, hogy ő maga fogalmazhassa meg az ily módon megszerzett tapasztalatainak értelemait és magyarázatait.

Az utánzásos tanulásnak és spontán érlelődésnek e sajátosságai az egész kisgyerekkort jellemzik, mintegy a hetedik életév fordulójáig, amikor az önkéntelen, igen intenzív, de könnyen elterelhető figyelem helyébe a sokkal kisebb hatékonyságú, de a tárgynál már megtartható szándékos figyelem lép: a gyerek képessé válik a szóbeli, verbális tanítás befogadására.

A játék

A Waldorf-pedagógia nagyon komoly szerepet tulajdonít a gyerek játéknak. A játszó gyerekekben megjelenő természetes erőket és képességeket óvni, ápolni és erősíteni kívánja.

A játék a kisgyerekkor legfontosabb és legfejlesztőbb tevékenysége. Mint a pszichológiai kutatások eredményeiből tudjuk, a kisgyerek a külvilágból és saját belső világából nyert tagolatlan benyomásait játékában vetíti ki, s ott újra szemügyre véve tagolja.

A játék szabad kell, hogy legyen, csakis így vezet céljához, az egyéni benyomások feldolgozásához.

A játszó gyerek örömmel és meglegedettséggel követi a belső világából fakadó indíttatásokat, melyek így egész szervezetét erősítik.

Ezt fizikai külsejében friss arcszíne, meleg keze-lába, csillogó szeme jelzi. A szabad játékban megjelenő, sokszor nagyon erős lelki és egyben testi aktivitás a keringési rendszer egészséges kialakulását is elősegíti. A gyerek belső indíttatása, akarata úgy jelenik meg szabad játékában, mint a tanulási és megértési vágy, a mozgás- és tettvágy, az érzelmi kötődés vágya, s alkotó erejének kifejeződése.

A gyerek nem kis felnőtt! A gyerekkor sajátos létforma, saját szükségletekkel és lehetőségekkel.

A Waldorf-pedagógia azt állítja, hogy a természetben található lehetőségek változásai, és sokszínűsége adja a legjobb teret a gyerek különböző játékformáihoz. Komplex élményt adnak, amelyre a gyerek számára éppen szükséges játékkal reagál (érzékszervi, funkcionális, explorációs, konstruktív játékok egészítik ki a szimbolikus és szerepjátékot).

A fejlődés folyamán változó játékformák megfelelő játékeszközöket igényelnek.

Fontos, hogy a benti játékszerek is tartalmazzák a szabadban található, érzékszervek számára kínált változatosságot, hívják elő a gyereki fantázia minél gazdagabb érvényesülését. A gyerek szabad játéka közben megismerheti a tárgyak tulajdonságait és saját akaratának s szabadságának határait is. Eközben játszótársaival kipróbálhatja és megtapasztalhatja a megfelelő viselkedési formákat, és így fejlesztheti szociális képességeit.

A Waldorf-pedagógia összefüggést lát a gyerek játék közben megjelenő magatartása s majdan a felnőttkori munkához kapcsolódó magatartása és életvitele között. Célja, hogy ebből az „átfűtő melegből”, amely erőként lép fel a gyerek játékában, s jelzi valódi belső aktivitásának teljes kielégítését, minél többet mentsen át a későbbi életszakaszokra is.

A fantázia

A gyerekben természetesen megjelenő erőket (teljes figyelem az érzékelésben, utánzásos tanulás, fantáziadús játék) úgy kell segíteni, hogy a gyerek szabadon tudja azokat felhasználni s ezzel fejleszteni.

Mindezekhez megfelelő környezet, tér és idő szükséges.

A modern élet szokásai és hatásai sokszor nem kedvezőek a gyermeki játék számára és a szabad tapasztalat megszerzésére. Nagyon szűk és kevés a szabad mozgástér – főleg a városi gyerekek életében –, miközben túl sok az élmény és az információ, amit „időhiány” miatt nem tudnak feldolgozni. Felgyorsult, rohanó világunkban kevés az idő arra, hogy a gyerek a tárgyakkal, az emberekkel tartós kapcsolatot teremtsen és érzelmi kötődést alakítson ki. A technikai fejlődés folyamán áttekinthetlenné vált az emberi munka érzékelhető folyamata. (Régen a gyerek közvetlen környezetében, szeme láttára folytak a mindennapi létfenntartó tevékenységek, a tehénfejéstől a kenyérsütésig, a fonalak fonásától a szövésig.) Ma már az óvodáskorú gyerek is a megfelelő tapasztalatok hiányában a televízióra, könyvekre, magyarázatokra, tanításokra szorul, miközben az életkorának megfelelő tanulási módszer (utánzásos tanulás, szabad játék) nem érvényesülhet. A felnőttek világából származó divatáramlatok kényszerítően irányítják, torzítják el a gyerek fantáziáját: élményekhez csak a megvásárolható holmik által juthat. A mese – a fantázia táplálója – a maga törvényeivel erkölcsi útmutató. Ha a mesének nincs valóságos viszonya az örök emberi lelki tartalmakkal, akkor a fantázia öncélúvá válik, nem ad lelki táplálékot, fantasztikum lesz, s ezzel károsítja a gyerek belső világát.

A fantázia, mint elemi gyerekkori képesség, mint a játékot megváltoztató „elvarázsoló” erő eleveníti és mozdítja meg a gyerek belső világát. Ennek tisztaságát – kapcsolatát a valódi pszichikus világgal – biztosítani és őrizni a felnőtt feladata.

2/b, Az utánzás és a játék fejlődési szakaszai kisgyerekkorban

A Waldorf-pedagógia nagyhatású fejlesztő erőnek tekinti ebben a korban a gyerek spontán aktivitását (akaratát), amely külső és belső cselekvésre indítja őt, s arra vezeti, hogy felépítse testi és lelki erőit. A fizikai, az érzelmi, a szociális és az értelmi fejlődés számos tényező együtthatásaként jelenik meg az utánzás és a játék fejlődésében.

0–2 1/2 éves kor: A gyerek öntudatlanul teszi, amit tesz. Nem gondolja meg, hogy mit tanul éppen, hanem elsősorban testi ügyességét gyakorolja, teljes odaadással, fáradhatatlanul. Utánzással mindent úgy vesz át, ahogy az a környezetében él.

3 éves kor körül: Az öntudat ébredése; a gyerek felfedezi a saját lényé és az őt körülvevő világ közötti különbséget. Még úgy gondolkodik, ahogy a környezete. A játékban még nem együttműködő, mindent szeretne birtokába venni és kipróbálni. Érzelmeiben a környezetétől függ, mindent átvesz, és mindenre reagál.

A 3. és az 5. életév között: Két új képesség jelenik meg: a gyerek fantáziája (belső képteremtő képessége) és az emlékezet gyerekkori formája. A totális utánzás gyengül, és a fantázia segítségével változtatni kezd azon, amit megél. A sajátját – ami rá jellemző, ami belülről fakad – már bele tudja vinni a dolgokba. Bizonyos távolságtartás lép be a környezete és ő közé, kialakul a függetlenség elemi formája. A gyerek reagál a környezetéből jövő ingerekre, fantáziadús játékával építi belső világát. Külső dolgok és tárgyak adják a játékötleteit. Céltól független tevékenységeket is végez, vagy nagyon gyorsan, terv nélkül változtatja célját; három-négy évesen kezdi el felfedezni a másik embert, de még mindig saját magát figyeli, kezd adni-venni, elosztani, ehhez a szükséges tapasztalat öt éves kor körül fejlődik ki.

Az 5. és a 7. életév között: A gyerek végtagjai egyre ügyesebbé válnak. Aki eddig fantáziadúsán és kreatívan játszott, krízist él meg, mert hiányozni kezdenek – fogyóban vannak – az ötletei. Külső dolgok közvetlen indítása helyett fokozatosan mutatkoznak meg a jelei annak, hogy maga tervezi a játékát. A gyerek belső képben kidolgozott, előzetes elképzelés szerint keresi ki a megfelelő anyagot és tárgyat a játékához, amely még mindig szoros kapcsolatban áll élményeivel és tapasztalataival. Érzéket fejleszt ki a többiek szükségletei iránt, másokért, másoknak is készít dolgokat.

3. Az anyanyelvi, az értelmi fejlesztés és nevelés megvalósítása

Az anyanyelvi nevelés áthatja az óvodai élet minden mozzanatát, az óvodai nevelés teljes folyamatában jelen van, annak szerves része.

Szemléletünk ráirányítja a figyelmet az anyanyelv szépségeire. A gyakori mondókázás, a mindennapi reggeli körben lévő versek, énekek, a mindennapi mesélés és a napokhoz tartozó kézműves tevékenységek gyakorlása általa gyermek intenzíven részesül az anyanyelv élményében.

Az anyanyelv jelrendszerét a gyermek játékban, a tevékenységekben, a társas érintkezések során, utánzás alapján sajátítja el. A beszédtanulást befolyásolja az ép idegrendszer, a családi és az óvodai környezet.

A biztonságos érzelmi légkör megteremtésével lehetőséget biztosítunk a természetes közlési kedvük-, és vágyuk fenntartására. Figyelünk egymásra és meghallgatjuk egymást.

A mesélés a szóbeli kifejezőmód csiszolásának egyik módja.

Óvodánkban egy-egy mesét akár több héten keresztül is mesélünk, s végül a gyermekek akár szóról-szóra velünk mondják a történetet. Ezt követően a dramatizálással folytatjuk, majd szavak, kifejezések, szófordulatok a szabadjátékban való megjelenéssel lépnek be a gyermekek mindennapi szóhasználatába.

Ebben az életkorban azt tartjuk fontosnak, hogy az anyanyelvükön tanuljanak meg szépen, választékosan beszélni, az idegen nyelv tanításával az iskolakezdésig még várhatunk.

Az értelem a gyermeki érdeklődés egyik irányítója, mozgató ereje, így az érzelmi állapot mindig a cselekvés akarásának elindítója. A gyermek, ami iránt érdeklődik, törekszik

megismerni, így indul a megismerés folyamata. Érzékszervein keresztül szerzi a tapasztalatokat, a benyomásokat.

Az óvodás gyermek érdeklődésére, kíváncsiságára, rácsodálkozására, mint életkori sajátosságokra építünk, biztosítva a napi változatos tevékenységeket, melyeken keresztül spontán tapasztalatokat szerezhethet. A rendszeresen ismétlődő napi tevékenységeken keresztül fejlődik az érzékelés, észlelés, emlékezet, figyelem, képzelet és a gondolkodási funkciók.

Ugyanúgy cselekvésre készíti a mozgás által szerzett tapasztalat, amikor a mozgásöröm készíti újabb és újabb próbálkozásra.

Ezek az érzékszervi-mozgásos sémák tapasztalatai indítják el a tanulás folyamatát. Ezt a tanulási folyamatot felgyorsítja a környezet érzelmi hatástöbblete.

Tehát a gyermek értelmi fejlődésének a feltétele a környezet nyújtotta érzelmi biztonság. Az érzelmi stabilitás a felnőtt mintája, a motivációs helyzetek a gyermeket cselekedtetéssel fejleszti.

4. Az óvoda feladatai összefoglalva

1. A Waldorf-óvodapedagógia tiszteli a gyermek emberi méltóságát és feladatának tartja, hogy előkészítse egészséges életvitelét.
2. Nem szabályokat és tilalmakat akar megvalósítani, hanem a gyerek és a felnőttek művészi erővel áthatott együttélését.
3. Mindez akkor valósítható meg, ha a nevelő nyitott, képes az egyedi, az általánostól eltérő megfigyelésre, nincsenek előítéletei s így felfogja a gyerekből érkező, szükségleteiből fakadó felszólításokat.
4. Pedagógiai fejlesztő munkájának alapelvevé kívánja tenni az utánzást, amely az óvónők szeretetteljes mintaképül szolgáló tevékenységét követi. El akarja érni, hogy az óvónő ne direkt utasításokkal vezessen, hanem figyelmes, gondozó vezetést gyakoroljon, ami a gyermeki személyiség még hiányzó belső vezéreltségét helyettesíti.
5. Segíteni kívánja, hogy a gyerek a benne működő természetes erőket szabadon tudja fejleszteni: érzékelésben, utánzásban, játékban és egyéb tevékenységekben.
6. A játékokhoz szükséges eszközök egyszerű kiképzésével növeli a gyerek fantáziáját és az alakító tevékenységek belső aktivitását.
7. A nap szervezésével (napirend) lehetőséget akar adni arra, hogy a gyermek érzékeit és cselekvési lehetőségeit kihasználva, jó szokásokra tegyen szert - az akarat nevelésével, erősítésével s nem megtörésével.
8. Lehetővé akarja tenni, hogy a gyerekek az értelmes és áttekinthető tevékenységeket átélhessék és utánozhassák, el akarja érni, hogy így kerüljön a felszínre az átélés és cselekvés összefüggésében az értelmi képesség és felfogó erő.

9. El akarja érni, hogy a gyerek a nevelőt tekintse példaképül, erkölcsi minőséget juttasson átélésbe és a tevékenykedésekbe; így kerüljön kapcsolatba az erkölcsiséggel anélkül, hogy az, mint szabály vagy külső előírás nyomasztóan hasson, s ugyanakkor hatástalan maradjon.
9. Célja, hogy a gyerek a többi gyerekkel együttműködve szabad játék során megtanulja egyénileg továbbfejleszteni azokat a képességeit (intelligencia, fantázia, átélés, kéz ügyesség, szociális magatartás), melyeket elsajátított.
10. Fel akarja ébreszteni a gyermek lassan tudatossá váló érzékenységét szociális környezetén (a csoporton, a családon) belüli felelőssége iránt, és el akarja érni, hogy megtanuljon az előforduló feszültségeken felülkerekedni.
11. Meg akarja valósítani, hogy a gyerek az éves ünnepkört ritmikus ismétlődésben énekelve, játszva élje át, ünnepeljen a nevelőkkel és a szülőkkel. (Az örömteli tevékenységben a fogalmak, az értékek megelevenednek, megbecsültté válnak; így lesznek életük alakításának egészséges elemeivé.)
12. El akarja érni, hogy a gyerekek a mesélések és előadó játékok (például mesejátékok) során tiszta és érzékletes nyelvet sajátítsanak el, azt helyesen kapcsolják össze kifejező mozgásokkal, taglejtésekkel. Ennek átélésében fejlődik az a differenciált kifejezőképesség, ami az iskolai tanulási készség alapja.
13. A gyerek élményvilágát, formálóerejét a művészeti - ábrázoló - tevékenykedés által (egyszerű festés, formázás, éneklés, euritmia, tánc) felszínre kívánja hozni.
14. Az óvoda figyelembe kívánja venni: a gyerek érettségi szintjét, mind az óvodai felvételtkor, mind az iskolakezdés időpontjának meghatározásánál. A Waldorf-pedagógia az iskolaérettség kritériumait nem célkitűzésnek tartja, nem alkalmaz külön iskolára felkészítő foglalkozásokat. Úgy tekinti, hogy az életkori sajátosságoknak nem megfelelő a túl korai fejlesztés. Az idő előtti absztrakt, verbális és intellektuális tanítás elvonja a személyiség önfejlesztő erőit azoktól az adott életkorban legfontosabb feladatoktól, melyek a testi, lelki egészséget szolgálják.
15. A testi, lelki és szellemi erő sokoldalú fejlődésében-fejlesztésében is minden elhamarkodottság nélkül, egyéni érettsége és szükségletei szerint akarja a gyereket vezetni.
16. A Waldorf-pedagógia hozzá akarja segíteni a gyereket nyitottság elsajátításához, a másság elfogadásához, a természet értő szemléletéhez, s utat akar nyitni - most még csak mesei, érzékletes szinten - a majdan globális szemléletmód előtt.
17. A Waldorf-pedagógiai nevelés nagy hangsúlyt kíván helyezni a helyi hagyományok, a

kulturális örökség megismerésére, ápolására is. Így lesznek az óvodák mindenütt hasonlóak, mégis mindig mások.

5. Az óvodai nevelésünk alap gondolatai

Teljes egészében azonosulunk a Waldorf–pedagógiai program által vallott célokkal.

A Waldorf-óvodapedagógia a későbbi egészséges életvitelt akarja megalapozni munkájával; e tevékenység eredményei ennek megfelelően csak a későbbi életszakaszokban mutatkoznak majd meg teljes mértékben.

Minden egyes gyermekben megnyilvánul a sokrétű emberi természet, melyet az óvónő tisztelettel tanulmányoz. A pedagógus a gyermek megnyilatkozásaiból tudja meg, hogy mire van szüksége a gyermeknek, s ezek nemcsak szóbeliek, hanem ugyancsak sokrétűek: ezek közé soroljuk például a test-meleget, az egészség-betegség jeleit, a lelki állapotok megnyilvánulásait s a tudati fejlődés megtapasztalható mozzanatait is.

Ez speciálisan kimunkált megfigyelést igényel, amely ítélet s előítélettől mentes. Nem engedi a szabadon feltörő kritikát; sőt a nehézségeket leküzdő, szeretetteljes együttélést vállal a gyermekkel, amelyben a gyermek emberi méltóságát megőrizheti.

A gyermekben működő természetes erőket támogatja, úgy hogy a gyermek szabadon tudja azokat alkalmazni, fejleszteni. Ez szeretetteljes, meleg légkört kíván, amely biztosítja a megfelelő fizikai és pszichés környezetet, s kizárja a zavaró és erőszakos befolyásokat.

A cselekvés, az érzés és a gondolkodás fejlődésében figyelmes, tapintatos vezetéssel segíti az óvónő, amely nem engedi a túlterhelést, hanem védi a gyermek saját érésének és kibontakozásának tempóját. Lehetőséget nyújt arra, hogy a gyermek saját útját a megfelelő módon találja meg, s ezen egyre önállóbban járjon.

Óvni kívánja a gyermek fejlődő belső világát, fokozatos érlelődését segíti elő: ott ajánl segítséget, ahol a gyermek éppen tart, és megvárja, hogy a gyermek önállóan találja meg a következő lépését.

Elvárások helyett érzelmi biztonságot, védettséget nyújt: A nevelő törekszik megérteni a gyermek világát, s tiszteli alakuló világképét.

Az óvónő tudatában van annak, hogy minden érzékelés kihív a gyerekből válaszként egy belső gesztust, megmozdulást, amit majd annak átélése után, képszerű, álmhoz hasonló szemléletben dolgoz fel. Ha ezt a folyamatot nem sűrgetik, akkor a természetes érési

folyamatok biztosítják a sajátos gyerekkori erők (teljes figyelem és nyitottság, fantázia, kezdeményezés - mint akarati erő, eredetiség és szociális érzés) átmentését a későbbi életszakaszokra is. A külső, a nevelő által gyakorolt vezetést a gyereki személyiség belső vezéreltsége helyettesíti, amely vezetés alapot képez a szabad önismeret által meghatározott közösségi élethez.

Az óvónő kivárja azt az időpontot, amikor a gyerek maga kezd cselekedni.

Az óvodapedagógia ebben az életkorban mellőzni szeretné:

- A példakép és tapasztalati tartalmak hiányát.
- Az idő előtti, túl korai fejlesztést.
- A tevékenységekben vagy más módon megnyilvánuló egyoldalúságot.
- A gyereket körülvevő s rá ható idegességet, hajszoltságot, - ebből fakadóan - a kezdeményezési kedv hiányát.
- A rossz (beteg) példák követését, s ez által a nem egészséges testi-lelki diszpozíciók megtanulását.
- Az elidegenedést (például a természeti és az emberi világ, az ember és ember közötti kapcsolatok átláthatatlanságát; az emberi munka és a mindennapi szükségletek közötti összefüggés megtapasztalhatatlanságát).
- A magányosságot (ha a gyerek nem oszthatja meg belső élményeit mással).

V. Az óvodai élet megszervezésének elvei

1. Személyi feltételek

Minden óvodapedagógus rendelkezik államilag elfogadott felsőfokú óvodapedagógusi végzettséggel, valamint legalább az egyik óvónő rendelkezik a Waldorf-óvodák Nemzetközi Szövetsége által elismert elméleti és gyakorlati képesítéssel. Ha a Waldorf-képzettség még nincs meg, a szülők és az alapítvány döntése alapján akkor is alkalmazható a pedagógus, de minél hamarabb törekedjen a Waldorf-képzés elvégzésére. Ez a feltétele a hosszabb távú munkának.

Az óvodapedagógusok munkáját szakirányú, legalább gondozónői vagy dajkaképesítéssel, végzettséggel rendelkező alkalmazott segíti. Az óvónők és szülők joga a segítő megválasztása. A segítőnek is együtt kell „élnie” a programban meghatározott elvekkel. Magáénak kell éreznie az óvodai program által meghatározott célokat.

Az óvónők és az óvodai nevelőmunkát segítő alkalmazottak így összhangban végezhetik a feladatukat.

Az óvónők vagy a dajka reggel, az óvoda nyitva tartásának kezdetétől együtt végzik megosztva teendőiket. (tízórai előkészítés, kézművesség előkészítése, ritmikus játékok vezetése, házi munkák). Míg a másik óvónő később érkezik, majd a délutáni teendőket látja el az ottmaradó gyerekekkel.

A szülők igénye alapján - a Waldorf pedagógiára hivatkozva- és az óvodai élet megszervezése miatt a gyermekek nagy része ebéd után hazamegy. A gyermekeknek az lenne a legjobb, ha a délutáni időt az otthonában töltenék, családjuk körében. Otthon feldolgozva, átélve a délelőtti eseményeit. Ezért aki csak teheti, ebéd után viszi el gyermekét. Mivel ez nem minden család számára megoldott, így óvodánkban a délutáni időben is biztosítjuk az óvodai ellátást.

A waldorf pedagógiai program hiteles megvalósítása érdekében biztosított egy tapasztalt waldorf mentorral való folyamatos együttműködés, kéthetenkénti konzultációval.

2. A csoport beindításának és folyamatos működésének feltételei

A szülők ismerjék a Waldorf-óvodapedagógia céljait, (mivel Waldorf irányba tevékenykedik az óvoda) az óvónő vezetésével a célok helyi megvalósításának legyenek aktív részesei.

A gyerek felvételéről a csoportvezető óvónő (óvónők) döntenek.

Az óvodai munka beosztását, a szülőkkel való közös tevékenység munkarendjét, a szülőkkel egyeztetve, a módszertani követelményeknek megfelelően, a csoportvezető óvónő határozza meg.

A csoport folyamatos működésének feltételei:

A nevelőmunkáért a csoportvezető óvónő a felelős. A szülők a munka eredményességét szoros együttműködésükkel és támogatásukkal segítik. Az évkör ünnepeit közösen készítik elő. A szülők részt vesznek a csoportszoba berendezésében, a játékkészítésben, a tárgyi feltételek gazdagításában.

A családok az óvoda mindennapi működése során felmerülő gyakorlati feladatokat látják el:

- anyagbeszerzés (szükség esetén)
- heti takarítás, mosás
- a helyiségek, berendezési tárgyak és játékok karbantartása és felújítása
- kertgondozás
- olyan teendők ellátása, amely az óvoda zavartalan működéséhez szükséges

Ezen feladatok rendje az óvodában kerül kifüggesztésre, szülői megállapodások alapján.

A szülői közösség e feladatok ellátását maga szervezi. A szülők egymás között arányosan megosztják a teendőket, valamint a külön szakértelmet nem igénylő teendőket. Az egyéb, szakembert igénylő munkát pedig, a megfelelő szakemberrel végeztetik el.

A csoport életéhez szükséges berendezések, felszerelések, speciális anyagok beszerzéséről a rendelkezésre álló költségvetési keretösszeg erejéig a csoportvezető óvónő gondoskodik. Fokozatosan kialakítja a Waldorf-pedagógia ajánlásainak megfelelő környezetet (kert, udvar, konyha).

Fontos, hogy a csoportban, mintegy családi házban megvalósuló élettér jöjjön létre. Nyitott konyhával a csoportszobában, hogy a gyermekek a programban leírtak szerint be tudjanak kapcsolódni a napi tevékenységek sorába. A Waldorf-óvodapedagógia kimondja, hogy a gyermek mindent utánozhat, amit az óvónő cselekszik, (legyen ez mosogatás, edény elpakolás, étkezéshez előkészítés, terítés, takarítás..stb.) ezért lehetőséget kell erre biztosítani, mint egy nagycsaládban. A csoportszobát pedig ennek megfelelően kell kialakítani.

3. Tárgyi feltételek

Az óvoda teljes egészében és minden részletében az óvodáskorú gyerekek sajátos életformáját, egészséges fejlődését szolgálja.

A tárgyi feltételek területén szükségesnek tartjuk a rendkívül tudatos választást. A pedagógiai szempontot mindig elsődlegesnek tekintve, a legegyszerűbb környezet (tér, tárgyak, bútorok) is alkalmas lehet az óvoda megvalósítására.

Feltételek:

Az épület árásszon minél családiasabb, otthonosabb érzést;

Rendelkezésre álló helyiségek:

Csoportszoba, az előtér, a vizes blokk, az öltöző, a konyha és a kamra egy családi házhoz hasonló egységet képeznek, főbejárattal és teraszajtóval a kertbe.

Az udvar és a kert elég nagy ahhoz, hogy szülőkkel együtt is elférjen a csoport, a homokozó, a virágágyások és a konyhakert mellett fák, bokrok, virágok, hasonlít az egész egy „tündé kert”-hez. Lesz lehetőség elbújni, mászni, futni, házikót építeni, játékokat (köteleket, gólyalábakat) és kerti szerszámokat tárolni. Kialakítás folyamatosan történik a beköltözést követően és azután folyamatosan.

Csoportszoba

A csoportegység térbeli felosztása olyan, hogy minden háztartási, kézműves és egyéb tevékenységnek egyértelmű és megfelelő hely jusson:

- hely a barkácsoláshoz
- sarok, ahol a kézimunkák kellékei vannak
- elég hely, ahol az egész csoport összejöhet mesélésre, ünneplésre
- megfelelő nagyságú hely a körtáncnak, mozgásos játéknak
- játszósarok (babaház, bolt, babakonyha)
- fürdőszoba, öltöző

A berendezés a következőknek felel meg:

A bútorok lehetőleg (fából) vannak szépen megmunkálva, harmonikus szép formákkal; több funkciónak is meg tudjanak felelni, változtathatóak, átrendezhetőek legyenek, (asztalok, székek, padok, polcok, szekrények, játszó bútorok: úgynevezett állványok, paravánok, térelválasztó funkcióval).

A textíliák természetes anyagokból (gyapjú, len, vászon, pamut, bársony, selyem).

A csoportszoba falai nyugalmat és harmóniát keltőek, túldíszítettségől mentesek.

A naponta használandó alapanyagok a gyerek számára jól láthatóak, csak a nagyon „értékes”, ritkán használandó dolgok kerülnek a szekrénybe.

A játékszerek, játékeszközök (melyek többé-kevésbé kimunkáltak) természetes anyagokból:

- állandóan vagy ideiglenesen felépíthető házacskák és berendezéseik
- többféle méretű és színű kendők, leplek, kötelek, zsinórok
- fából készített játékok, hajók, autók, figurák, állatok; gyökerek, ágak, rönkök, varrott babák, bábuk
- kötött állatok, bot nyelű lovagolható paripák, lókantárok
- fejdíszek, koronák, palástok
- kosárnyi kagyló, fenyőtoboz, kövek, kavicsok, magok, gyökerek, fakérgesek...
- nagy, puha báránybőrök, színes rongyszőnyegek.

A játékszerek felsorolása a lehetőségek egy részét mutatja; sok minden függ az adott helyzettől, a csoport összetételétől, ezért főleg pedagógiai szempontok vezérlik az óvónőket a játékszerek kiválasztásában.

A törvény által előírtak szerint a gyermeklétszámnak megfelelően folyamatosan beszerzésre kerül minden olyan eszköz és felszerelés ami a waldorf pedagógiai program megvalósítását szolgálja. (a Göllner Mária Waldorf Pedagógiai Alapítvány által.)

VI. Az óvodai élet megszervezése

1. Ritmusok az óvodában

A kisgyerek saját testi ritmusai csak lassan válnak rendszeressé. A Waldorf-óvodapedagógia ajánlata alapján ezt a folyamatot úgy lehet elősegíteni, hogy a gyerek életét mindig ismétlődő, rendszeresen visszatérő időbeosztással tagoljuk. Általában három év telik el az óvoda kezdete és az óvodáskor vége között. Elfogadott tény a vegyes életkorú csoportban, hogy minden gyerek máshol tart a fejlődésben, ezért tudásuk és képességeik nem lehetnek egyformák. Az óvónőből, sugárzó felfogásból biztatást érezhet mindenki a maga számára arra, hogy mindenhez van elég idő, és mindennek eljön az ideje.

Az óvoda tudatosan él a ritmikus ismétlés én-erősítő, szorongásoldó hatásával. A témakörök, tevékenységek, művészeti foglalkozások, munkák, ételek, mesék, verses-dalos ritmikus játékok visszatérnek évi, havi, heti és napi ritmusokban. Egészséges változásban élhetik át a gyerekek az elfeledésből lassan felmerülő felismerést, az örömteljes várakozás szakaszainak végén a beteljesülést.

2. Az évkör ritmusa

Állandó ismétlődéssel térnek vissza az évkör ünnepei, a természet évszakonkénti változásai s az ezzel összefüggő emberi munkák. (Megtapasztalják, hogy a tél után újra kibújnak a virágok, visszajönnek a fecskék, gólyák és ősszel mindez újra eltűnik. Mindenben átélik elemi és jelképes szinten a vallásos ünnepek érzelmi sorrendjét is, megjelennek az élet nagy állomásai: születés, halál, feltámadás - mindez kimondatlanul.)

Egy-egy ünnepen a mindennapi élmények tudatosan kiválasztva töltenek be egy kijelölt helyet és formát, s ezzel majd újra visszahatnak a hétköznapiakra.

Rudolf Steiner szerint az ünnepek az év és az élet forduló- és csomópontjai, amelyek a világmindenség szellemiségével kapcsolhatják össze az embert.

A természet szüntelen körforgásban, az évszakok váltakozásában - tavaszi újulásban, nyári fényben, őszi érettségben, téli álomban - éli ritmusát. Mindez a ki- és belégzés ritmusát követi és megszabja az ember életét, munkáját. A Waldorf-pedagógia felfogása szerint alvás és ébrenlét, nyár és tél, a ki- és belégzés hasonló, egymást imitáló ritmusok, melyeknek az ember lényére gyakorolt hatását nem hagyhatjuk figyelmen kívül a nevelés folyamatában sem.

- A tavasz és a nyár: kitágulás - kilélegzés, a megnyilvánulás és keletkező élet évszaka. A Föld ereje megmutatkozik: a rügyfakadás, növekedés, virágzás időszakát éljük.
- Az ősz – télellenkező előjelű: befelé fordulás, koncentráció, a Föld ereje is, így a növények is visszahúzódnak.

Az óvodában ünneptől ünnepig ezekkel a ritmusokkal összhangban próbál élni óvónő és gyerekek. Születésnapokon és az év ünnepein nemcsak személyes élményt élhet meg a gyerek, sokkal többet a „közös emberit”.

Az ünnepek megformálását, bizonyos tradíciók segítik, melyek részben ősi, népi hagyományokhoz kapcsolódó „természetvallásos” megértésből, részben - a mi kultúránkban - keresztény szokásokból, részben pedig átélhető „kép”-ekből állnak.

Mivel a gyerek koránál fogva még nem értheti meg közvetlenül az ünnepek belső tartalmát, ezért az óvónő felelőssége ezeket a tartalmakat érzékekkel felfogható, átélhető formába önteni számára.

Az ünnepek megjelenítése minden évben új személyes viszonyt kíván az óvónőtől az ünnepek időt álló tartalmával és a jelképekkel. Ezekkel, a jelképekkel (melyeket közvetlenül él át és ért a gyerek) akarja körülvenni őt a hétköznapi életben. Ezen a módon tudja az ünnepek mindenkor jelen idejűségét maga számára élővé, a gyerek számára átélhetővé tenni, az évszakokhoz, a természethez, a hagyományokhoz új kapcsolatot teremteni.

Ezen kívül a csoportszobában tükröződnie kell az adott évszak hangulatának és az évkörön belüli ünnep jellegzetességének.

Ez megjelenhet:

- a képválasztásban, a szimbólumokban (egy-egy képzőművészeti alkotás reprodukciója, általában képeslapnyi nagyságban)
- a virág vagy a termés díszekben
- a használatban lévő anyagok, terítők színeiben.

Mindezek helye lehet az úgynevezett évszakasztal, amely egyben a gyertya helye is. Az óvónőtől függően ez nagyon élő és élményt keltő sarok lehet a gyerekek számára, ahol nap mint nap találkozhatnak a mesevilággal is, az ünnep tartalmával, a szertartások áhítatával, közös együttlétek élményeivel, emlékeivel.

(Például: karácsonykor itt van a betlehemes figurák és a jászol helye; ősszel itt bujkálhatnak a törpék, majd tavasszal a tündérek jelenhetnek meg itt.)

A természet átélésében nem elég visszafordulni a természethez. Pontosan meg kell figyelni jelenségeit, elmélyülni bennük, azaz el kellene sajátítani egy bizonyos „természet érzéket”.

A gyerekekkel való eleven kapcsolatában az óvónőnek lehetősége van a gyerektől tanulni: felfedezni a már ismert világot is, úgy mintha sose látta volna, átadva magát a megismerésnek, mely erőként segíti őt.

Az ünnepeknek akkor van értelmük, ha azok nem üressé vált formák - csak kikapcsolódások - hanem megszületik az emberben az ünnepet teremtő erő. Ez az erő él a hétköznapiok fáradhatatlan készülődésében, munkájában.

Ez a folyamat tevékeny, mégis türelmes várakozással teli. Van remény arra, hogy az ünnep eljön és ragyogó fényével bevilágítja a környezetét és megszólít minket.

Minél hosszabb a ritmus, minél tovább kell várni, míg visszatér egy olyan jeles nap, mint például a gyerek születésnapja, amit az óvodástársaival együtt ünnepelhet, annál nagyobb érzelmi töltéssel éli meg a várakozást, a beteljesülést, majd a rá való emlékezést is.

3. Az ünnepek ritmusa óvodánkban

Állandó ismétlődéssel térnek vissza az évkör ünnepei, a természet évszakonkénti változásai és az ezzel összefüggő emberi munkák. A csoportszobában és az évszakasztalon is tükröződik az adott évszak hangulata és az évkörön belüli ünnep jellegzetessége.

A színek, díszek, továbbá a mesék, versek, dalok tartalma és a tevékenységek, munkák jellege mind a gyermek számára érzékelhető szinten arról beszél, hogy milyen időszakban él éppen. A természet szüntelen körforgásban éli ritmusát. Mindez megszabja az ember életét, munkáját.

Az óvodában ünneptől ünnepig ezekkel a ritmusokkal összhangban él az óvónő és a gyermek.

Az év ünnepei:

- Születésnap
- Betakarítás (terményünnep)
- Szent Mihály időszaka
- Szent Márton időszaka
- Szent Miklós – Advent
- Vízkereszt – Három királyok időszaka
- Farsang
- Húsvét
- Mennybemenetel
- Pünkösdi időszak
- Szent János időszaka (nyárünnep).
- Nagyok búcsúzója

4. A hét ritmusa

A hét ritmusát óvodánkban az alábbi tevékenységek adják:

Hétfő - rajzolás: a gyermekek kirajzolják magukból a hétvége történéseit. Méhviaszkrétával vagy téglával rajzolnak, hisz ujjcsontcskáik még nem fejlődtek ki annyira, hogy a vékony ceruza fogására alkalmasak legyenek.

Kedd - gyurmázás: Élénk színű, a kéz melegétől megpuhuló méhviasz lapocskákat használunk. Fontosnak tartjuk, hogy a gyermek megtapasztalja a föld, víz, hó és egyéb természetes elemi dolgok minőségét is.

Szerda - gyapjúkép készítés: Natúr színű filc anyagra, színes kártolt gyapjúból készítenek képet. Segíti a finommozgás fejlődését.

Csütörtök - formázás: Ez a tevékenység alkalmat ad arra, hogy a gyerekekkel megszerettessük a házimunkákat. Só-lisztgyurmázás, tésztagyúrás.

Péntek - festés: Növényi eredetű festékekkel, nagy ecsetekkel akvarell papírokra dolgoznak. A tevékenység a színélményből indul ki.

5. A nap ritmusa

A kisgyerek igényli az ismert és áttekinthető ismétlődésekkel tagolt időrendet. A családban is fontos a kisgyerek számára az étkezések, a lefekvések és felkelések, a séták és más tevékenységek tagolt rendje, ugyanúgy igényli ezt az óvoda rendjében is. A Waldorf-pedagógia a gyerek napját úgy tagolja, hogy a koncentráltabb tevékenységek után mindig egy szabadabb következik. Ez által ritmusa lesz a napnak, mint ahogy a lélegzésnél a ki- és belégzés váltakozik. Így lesz képes a gyerek egészségesebben élni, mélyebben aludni, sőt egészségesebben lélegezni fizikailag is. Ezek a folyamatok ugyanis jelentős mértékben függenek a lelki feltételektől:

Ha túl sok az élmény, és túl kevés a szabad játék, amiben fel tudná dolgozni az élményeket, akkor egészségtelenül elfárad a gyerek; ha viszont túl kevés az élmény, akkor unalom és érdektelenség lép fel, ilyenkor nem alszik elég mélyen és fáradtan ébred fel. Ennek kialakítása is az óvónő feladata s ebben is természetesen nagymértékben tekintetbe veszi a helyi igényeket, lehetőségeket és szokásokat. Egymás után következzenek inkább rövidebb időtartamú, az óvónő által „vezetett helyzetek”, és hosszabb „szabadon választott tevékenységek” (játék),

A nap ritmusa óvodánkban

6. 30 - 8. 00 Az óvónők (vagy az óvónő és dajka) megérkeznek, előkészítik a tevékenységeket.

A gyerekek folyamatosan érkeznek és bekapcsolódnak a játékba.
Otthonról hozott reggeli elfogyasztható.

8. 00 - 9. 00 Szabad játék ideje.

Előkészítik a művészeti tevékenységeket a hét ritmusának megfelelően, amibe a gyerekek szabadon bekapcsolódhatnak. A dajka vagy óvónő előkészíti a tízórait.

9. 00 - Rendrakás. Az óvónő és a gyermekek együtt végzik.

Majd reggeli kör: Gyülekezés az évszakasztal körül: gyertyagyújtás, köszöntjük a napot, egymást.

Számba vesszük a hiányzókat, ki miért nincs velünk.

Ritmikus játék: Verses, dalos, ritmikus mozgás ünnepkörhöz, évszakhöz igazodva.

9. 40- Kézmosás, illatos olaj osztása a tenyerekbe, kétszemélyes ölbeli játékok Tízórai

10. 10. – 11.45. Szabad játék, munka a kertben, séta.

11.45 - 12. 10 Mese vagy bábozás. Kézmosás, cseppentés (olajozás)

12. 10 – 12.40 Ebéd. Majd búcsú a hazamenőktől

13. 00 - 15. 00 Az alvó kuckók elkészítése. Pihenőidő

15. 00 - 15. 30 Folyamatosan ébrednek fel a gyerekek. Uzsonnázás

15. 30 – 17. 00 Szabad játék a csoportban vagy az udvaron, szüleik megérkezéséig.

6. Nyitva tartás, szünidők

A gyerek valódi szomatikus és pszichés szükségletei ebben az életkorban egyrészt megkívánják a családon kívüli kapcsolatépítés lehetőségét, másrészt mintegy félnapos, de inkább négy-öt órás csoportban tartózkodás után feltétlenül szükségük volna arra, hogy visszatérhessenek személyes életükbe.

Az óvoda a szülők munkaidejéhez alkalmazkodva tart nyitva.

A ritmikus váltásokba és változásokba tartoznak a pihenők és a szünetek, ugyanúgy, ahogy az alvás hozzátartozik az emberi természet ritmusához. Negyedévenként szükség lenne a gyerekek legalább kéthetes szünidőre, amikor az óvodában szerzett tapasztalatait beleviszi saját életébe és feldolgozza azt. Ennek megfelelően kialakítottuk a szünetek éves rendjét.

Őszi szünet: november első hete, 1 hét

Téli szünet: december közepe-vége, 2 hét

Tavaszi szünet: húsvétkor, 1 hét

Nyári szünet: Július elejétől-augusztus végéig, (a nyári nyitvatartási rend a szülők, az alapítvány és az óvónők egybehangzó igénye alapján változhat július hónapban)

7. Új gyermekek beszoktatása

Az új nevelési év elején, vagy esetleg a tanév közben érkező új gyerekek csoportba való beszoktatása nagy tapintattal történik. Óvodánkba 3 éves kortól vehetők fel gyermekek.

Felvételkor minden hozzánk jelentkező gyermeket családjával együtt fogadunk. Aki gyermekét óvodánkba szeretné íratni, egy felvételi eljárás részese lesz, mely magában foglalja az óvónőkkel való találkozást és egy felvételi kérdőív kitöltését.

Amennyiben a szándék a szülők részéről komoly, s az óvónők is felvállalják a gyermek befogadását óvodai közösségükbe, akkor:

- az új család (szülők és gyermek/ek/) és az óvónők találkoznak egy délután az óvodában
- majd gyermek nélkül jönnek el a szülők, a kérdőív kitöltése után elkészítik az óvónők az anamnézist
- sikeres felvételt követően kerül sor az óvodába való „beköltözésre” - szükség esetén beszoktatásra (ennek módja egyénre, családra szabottan történik)

VII. Az óvoda kapcsolatai

1. Együtműködés a szülőkkel

A intézményünkbe való felvételnél az alapvető kérdés, hogy a szülők ismerik-e a Waldorf-pedagógiát és az intézmény működését legalább olyan mélységig, hogy világos képük legyen arról, milyen közegbe, környezetbe hozzák, adják gyerekeiket. Ehhez természetesen programok, cikkek, előadások és a nyitott ünnepek is hozzásegítik őket. A jelentkező gyerekek szülei a felvételt megelőző évben részt vehetnek előkészítő szülői esteken, esetleg a gyerekekkel közös baba-mama csoporton, játszóházon, néhány ünnepen, közös munkadélutánon, pedagógiai beszélgetéseken, előadásokon.

A szülők, és az óvoda pedagógusai kölcsönösen egy bizonyos fajta együtműködést kell, hogy felajánljanak egymásnak és elfogadjanak egymástól. Ez az együtműködés természetesen a gyerekre irányul és a gyerek javát keresi. Fogadóórákat, családlátogatásokat tart az óvónő, és a szülői esteken a szülők tovább ismerkednek az óvoda által választott pedagógiával, itt maguk is átélhetik a gyakorlati tevékenységekben mindazt, amit gyerekeik tesznek napközben az óvodában.

A szülők intenzíven részt vesznek az óvoda fenntartásának mindennapi tevékenységében, mind gyakorlati, mind anyagi értelemben. A Waldorf-óvodákhoz hasonlóan a mi óvodánk szociális szervezeti forma, ahol a gyerekekért történik minden, és a felnőttek együtműködnek azért a célért, hogy eredményesen és zavartalanul folyhasson a pedagógiai munka.

2. Óvodánk és a Fenntartó együtműködése

Óvodánk Fenntartója a Göllner Mária Waldorf Pedagógiai Alapítvány.

Az óvoda és a Fenntartó közötti kapcsolat meghatározója a Waldorf – pedagógia alapvető szellemisége. A fenntartó saját szempontjait a Kuratóriumon keresztül juttatja érvényre. Ezen kívül – ha egyéb rendkívüli ok miatt nincs szükség nagyobb gyakoriságra – évente egyszer az óvodavezető teljes körű gazdasági, működési, pedagógiai beszámolót tart a Fenntartó hivatalos testületének.

3. A Fenntartó és a Szülők, a Szülői Kollégium együtműködése

A szülői közösség képviseleti úton három tagból álló Szülői Kollégiumot hoz létre, amely jogosult eljárni valamennyi szülő képviseletében, illetve az óvoda egészét érintő ügyekben. Évente egyszer a Szülői Kollégium munkájáról beszámolót tart az intézményt fenntartó Alapítvány hivatalos testületének a kuratóriumnak. Az óvodában felmerülő pedagógiai jellegű, vagy a pedagógusok személyével, munkavégzésével és munkaviszonyával, továbbá a pedagógusok, és a szülők közötti kapcsolattartással felmerülő esetleges problémákról. Ezek megoldását elsődlegesen a fenntartó, az intézményvezető, az óvodavezető és a Szülői Kollégium által lefolytatott egyeztetés keretében kell megkísérelni. Az egyeztetés eredménytelensége esetén az intézményt fenntartó Alapítvány jár el.

4. Külső kapcsolataink

Óvodánk a pedagógiai feladatok elvégzése, gyermekek egészségügyi, gyermekvédelmi és szociális ellátása érdekében valamint egyéb ügyekben rendszeres kapcsolatot tart fenn más intézményekkel. (gyermekorvos, védőnői hálózat) A nevelők rendszeres személyes kapcsolatot tartanak fenn más Waldorf – óvodapedagógusokkal, Waldorf –óvodákkal.

Szakszolgálattal történő kapcsolattartási formák

Speciális, gondozó, prevenciós és korrekciós testi, lelki nevelési feladatok ellátása.

- Logopédiai Intézet,
- Nevelési tanácsadó,
- Pedagógiai Intézet

5. Gyermekvédelem

A gyermekvédelem elsősorban az óvoda képviselőjének a feladata. Munkáját az óvodában dolgozó pedagógusok segítik.

Gyermek - és ifjúságvédelemmel kapcsolatos tevékenységek:

- Az intézménybe került gyermekek családlátogatása környezettanulmány céljából
- Szülők tájékoztatása az elérhetőségekről
- Tanácsadás, felvilágosítás az őket érintő kérdésekről
- Veszélyeztetett és hátrányos helyzetű, illetve halmozottan hátrányos helyzetű gyerekek nyilvántartása részükre speciális segítségnyújtás
- Esetmegbeszélés szervezése intézményen belül
- Gyerekmegfigyelés, gyerekmegbeszélés
- Külső segítség lehetőségeinek felajánlása: logopédus vagy fejlesztő pedagógus segítsége, egészségügyi ellátások, Nevelési Tanácsadó, Családsegítő Szolgálat, Gyermekjóléti szolgálat
- Szociálisan hátrányos helyzet gyerekek differenciált fejlődésének segítése.
- Szociálisan hátrányos helyzet gyermekek köre az óvodában: anyagi problémák a családban, érzelmi, szociális elhanyagoltság, válás, az életkornak nem megfelelő bánásmód.
- Differenciált fejlődés segítségének lehetőségei
- Szülőkkel való megbeszélés konkrét esetről, szülők felvilágosítása tanácsadás szociális lehetőségekről.
- Pedagógiai eszközökkel törekednünk kell a káros hatások megelőzésére.

A korábbiakban már említett módon, felvételnél a szülők részletes leírást adnak, amelyből a terhesség időszakától kezdve a születésen át az óvodába lépésig nyomon követheti az óvónő a gyermek testi, lelki és szellemi fejlődését, megismerheti a gyermek szokásait, rokon- és ellenszenveit, félelmeit és örömeit.

VIII. Az óvodai élet tevékenységi formái

1. Háztartási, kerti munkák, kézművesség

A gyerekek minden tevékenysége az óvónő jelenlétében vagy tudomásával folyik. Teljes figyelemmel és mindig érdeklődve kíséri az óvónő a körülötte zajló eseményeket. Minden, a csoport életéhez szükséges munkát (öltöztetéstől kezdve a takarításig) az óvónő végez, a gyerekek előtt.

Tudatában van annak, hogy valamennyi tevékenysége inspirálja és táplálja a gyerek szabad játékát. Igyekszik úgy dolgozni, hogy a gyerek szívesen kapcsolódjon be a munkájába, őt utánozva. Biztosítania kell azonban, hogy a gyerek - fejlődési fokától és életkorától függően rövidebb, vagy hosszabb idő múlva - a munka jellegű tevékenységek után visszataláljon a kortársaival való spontán játékba. Az óvónő által végzett háztartási és kerti munkák zöme hasonlít egy régi, hagyományos háztartás munkáihoz.

E tevékenységek különbözőek lehetnek:

- a mindennapi munkák (vásárlás, asztalterítés, ételosztás, mosogatás, rendrakás, virágöntözés, állatgondozás, takarítás)
- heti visszatérő munkák lehetnek (mosás, vasalás, varrás, játékszer javítása, évszakasztal „felújítása”)
- havi, évszakonkénti munkák (veteményezés, betakarítás, gyapjú feldolgozása, selyemfestés).

Ezen a munkákat az óvónő a (benti és kinti) szabad játék ideje alatt végzi, egymást átható ritmusokban. A gyerekeknek lehetőségük van a különböző folyamatok átélésére.

A fonás jó, nyugodt hangulatot keltő munka, főleg a téli időszakban. A gyerekek elkérhetik a kész fonalat, és az ujjukkal csomózhatnak, fonhatnak, horgolhatnak vagy esetleg az úgynevezett „kőrmöcskén” hosszú köteleket kötnek belőle.

Mindaz, ami elkészült, felhasználható a játékuhoz, például lókantár is lehet belőle.

Meleg időben sor kerülhet a gyapjú színezésére is, nemezelésére is, labdákat is így lehet készíteni. A színezett és nyers színű gyapjút később képzéskészítésre vagy kis figurák, állatok készítésére is használhatják.

A gyerekek számára így különös hangsúlyt kap a kézművesség, mint elemi játékkészítési lehetőség.

A kézimunkához tartozik továbbá a szövés: az óvónő egy nagy szövőkereten vagy szövőszéken dolgozik, miközben a gyerekek számára kicsi keretek vannak, amelyeken az ujjukkal kis terítőt vagy tarisznyát szőnek.

A varrást, a hímzést valamint a speciális eszközöket (körmöcske, szövőkeret) igénylő munkákat is nagy kitartással végzik az iskolába készülő gyerekek az utolsó óvodai évükben. Az óvónő itt is példaként szerepel, aki játékokat készít a gyerekek jelenlétében. Nem csak a gyapjú és a különböző textilek képeznek jó alapanyagot a játék készítéséhez: fadarabból, ágakból vagy gyökérből házikót, hajót, autót, babakútorokat lehet készíteni. Így sor kerülhet kalapácsolásra, esetleg fűrészelésre, reszelésre, csiszolásra, igazi gyermek méretű szerszámokkal.

A kicsik, akiknek még nem szabad az ilyen munkákat végezni, a munka jellegű tevékenységek körül egy teljes játékvilágot építenek ki. Ezek a folyamatok is érzéki és mégis áttekinthető tapasztalatokkal szolgálnak a külvilág fontos, hozzánk kapcsolódó eseménysorairól.

Honnan van a mindennapi kenyérünk?

Honnan van a méz, a viasz (kréta, gyurma, gyertya)?

Honnan van a ruhánk alapanyaga (gyapjú)?

Honnan vannak az építészet anyagai (agyag, homok, fa)?

Hogyan lesz mindezekből az emberi életet szolgáló dolog?

Ezek a kérdések átszövik az óvodás mindennapi életét és meghatározzák az óvónői munkák tartalmát; így a választ a gyerek számára saját érzéki tapasztalata, s nemegyszer saját - az óvónőt utánzó - tevékenysége adja meg.

2. Képkalkotás és formázás

Hetente egyszer az óvodában lehetősége van minden gyereknek arra - általában a szabad játék ideje alatt -, hogy a rajzolásban, festésben, gyurmázásban és a gyapjúkép készítése folyamán alkotó- és formáló készségét fejlessze. Rendszeresen tapasztalhatja meg így a különböző minőségeket. A hét minden napjához kötődik egy-egy művészeti tevékenység.

- *rajzolás*: ez a tevékenység segíti a hétféle utáni visszaérkezést az óvodába, s a gyerekek gyakran rajzolják le hétféle élményeiket. Méhviasszából készült (ezért illatos), élénk, telített színű téglácska alakú kréták a rajzeszközök az iskolába készülők, pedig már vastagabb ceruza formájú viaszkrétát is kapnak. (Mivel az óvodás keze még nem alkalmas a „három ujjas” ceruzafogásra - ilyen fogás esetén ugyanis a kéz görcsössé válik - ezért kapnak vastagabb téglácska alakú krétákat a kisebb gyerekek.) Így szabadon futnak le a mozgásos impulzusok, az életkornak megfelelő, nagy érzelmi telítettséggel.

Témához nem kötöttek, önállóan tevékenykednek a gyerekek, majd amikor befejezik a munkájukat, az elkészült rajzokat odaadják az óvónőnek, aki minden gyerek számára külön mappába gyűjti össze azokat. Az óvodáskor végén majd valamennyit ajándékként hazavihetik a gyerekek.

Az óvónő maga is rajzol időnként a gyerekek előtt: plakátot készít, vagy olyan képet rajzol, melyben a kivágott mozgatható figurákkal egy mesét is el lehet játszani.

A Waldorf-óvodapedagógia a gyerekrajzokat üzenetnek tekinti, amit a gyerek ad a fejlődéséről. A gyerek rajzaiban nemcsak az figyelhető meg, hogy a képek egyre finomabbak és szebbek, s hogy egyre jobban ábrázolja az őt körülvevő tárgyi világot s a lényeket, hanem a gyerek egész testi és lelki fejlődése tükröződik olyan pontosan, hogy az arra képzett óvónő leolvashatja belőlük a gyerek fejlettségi szintjét, esetleg hiányosságait, speciális szükségleteit.

- *gyapjúkép készítés*: ez a technika átmenetet képez a kézimunkához tartozó gyapjúfeldolgozás, a plasztikus formálás és a kép-alkotás között. Sok színnel megfestett, kártolt gyapjút filclapokra lehet tenni és így képet készíteni, ami a rajzolás és festés tapasztalatait kiegészíti.

Rajzoláskor kemény viaszkrétával, kemény lapon dolgozik a gyerek, festésnél vízfestékekkel vizes alapon fest, levegős gyapjúból „levegős”, kevésbé kontúros képet tud készíteni.

A gyerekek minden héten lehetőséget kapnak egy ilyen kép készítésére, ami egy rövid „kiállítási” idő után szétszedhető és ugyanabból az anyagból következő alkalommal is lehet képet készíteni.

Időnként az óvónő szintén készít egy-egy nagyobb képet az ünnep témájával kapcsolatosan, és így a gyerekek láthatják a fejlettebb technikát, amit az óvónő használ: Szépen előkészíti, fésüli a gyapjút, színek szerint rendezi egy kosárba, mielőtt elkezdené a munkáját. Ezek után úgy kezd a képet, hogy először különböző színekkel „befesti” a hátteret, majd egyre több nagyon puha, vékony réteget felhasználva alakulnak ki a tárgyak, lények a képen. Csak egy bizonyos távolságból hasonlít az egész egy „rajzolt” képhez.

- *gyurmázás, plasztikus formálás*: a csoportszobában a formázáshoz az óvodások élénk, telített színű, a kéz melegétől megpuhuló méhviasz lapocskákat használnak. (Míg a agyag hőt von el az azzal tevékenykedő kezétől, addig a viasz megpuhulása után maga is átmelegszik, s mintegy hőt sugároz. A kisgyerekkori érzékelés szempontjából ez a különbség nagyon fontos.)

A gyerekek mindent formálhatnak, amit akarnak.

Az udvaron - főleg a meleg időszakban - a homokkal és vízzel való játék indítja a gyereket „természetes agyagozásra”.

Nagyon fontosnak tartja a Waldorf-óvodapedagógia, hogy a gyerekek megtapasztalják a föld, víz, hő és egyéb természetes elemi dolgok minőségét közvetlenül, kipróbálják az anyag és a saját maguk lehetőségeit.

Télen hóvár építésre, hóemberkészítésre és hóval való mindenféle játékokra kerül sor a kinti szabad játékban.

- a gyúrás, mint formálási tevékenység: a hetenkénti só-lisztgyurmázás alkalmat ad tésztával dolgozni, azt kiformálni. Alapvető formák jönnek létre: kör alakú vagy hosszúkás cipó, „kígyók”, rudak, csigák, fonott kalácsok, koszorúk. Az óvónő az ünnepekhez kapcsolódóan különböző, egyszerű formákat alkalmaz. Ezek az évköri változásban ilyenek lehetnek:

- * Szent Mihály időszak: kard vagy sárkány
- * Márton ünnep: pereg vagy liba, törpe, manó
- * Advent: karácsonyi sütemény, mézeskalácsforma
- * Szent Miklós: fehér ló
- * Farsang: a témához tartozó forma
- * Húsvét: kakas
- * Mennybemenetel: csillagok
- * Pünkösöd: galamb
- * Nyári ünnep: rózsák

Ezek a formák (miután mind nagyon egyszerűek) időnként visszaköszönnek a gyerekek „sütemény” formáiban, de emellett mindent kipróbálhatnak a gyerekek, és nagyon változatosan élnek is ezzel a formázási lehetőséggel.

Nagyon fontos, hogy az óvónő körültekintően készítse elő a formázást, és olyan szokásrendszert alakítson ki, amely megteremti a feltételeket ahhoz, hogy végig szépen, nyugodtan haladjon a munka: kézmosás után, kötényben, felhúzott ingujjal ülve az asztalnál lehet elkezdni dolgozni, ahol belisztezzük a munkafelületet és az óvónő a gyerek kezébe adja a tésztát...

- *festés*: a festés is nagyon körültekintő előkészítést, majd rendrakást igényel. Az óvónő elrendezi a helyet: összeállítja az asztalokat egy bizonyos formára, letakarja viaszosvászonnal és a megszokott sorrend szerint, rendezi be a gyerekek munkahelyét: rajztáblákat, szivacsokat, vizes üvegeket, majd festékeket rak az asztalra. A jó minőségű, akvarell papírt a gyerekek vízbe mártják, majd kiterítik a rajztáblákra. Az óvónő énekelve kezdi osztani a nagy széles ecseteket, amelyekkel a gyerekek jó minőségű akvarell színeket helyeznek el, s futtatnak szét a papíron. (A három alapszint kapják meg a gyerekek, és ezekből tudják a vizes papíron „kikeverve” előállítani a többi szint.) Fontos, hogy a tevékenység a színből, a színélményből indul ki és kontúrtales. A hatás: egymásba folyó színhatárok.

Az a rajzolásban is megfigyelhető folyamat, hogy tükröt mutat az elkészült kép a gyerek saját világélményéről és fejlődéséről, a festésénél is megfigyelhető. A gyerek szabadon dönti el, hogy melyik színnel fest és, hogy mikor van a munkájának vége. Befejezéskor egy festőszekrénybe viszik a rajztáblákat, ahol majd megszáradnak a képek, amelyek szintén a gyerekek mappájába kerülnek. Ahogyan az előkészülésnél is segítettek a gyerekek, ugyanúgy részt vesznek az ecset és a szivacsok kimosásában, a víz cserélésében, a rendrakásban és az üvegek kimosásában is.

A festésnek ez a fajta, az életkor sajátosságainak megfelelő megközelítése vezet el a gyereket későbbiekben a valódi ábrázoló tevékenységig az iskolában. Igazi festményekkel is találkoznak az óvodások. Különböző ünnepekhez tartozó reprodukciókat tesz ki az óvónő a falra és az évszakasztalon képeslap formában változó tartalommal mindig jelen, vannak a képek.

3. Mese - bábozás - babázás

A mese

Ahogy a gyerekek az ősi kézművességekben valóságos folyamatokkal megtapasztalható módon találkoznak, s így az óvónői munkában átélhetik a valóság változásait (ahol a minőség függ a szakszerűségtől és következetességtől, és mérhetővé válik az eredmény), ugyanúgy a mindennapi mese is - másfajta, belső úton - bepillantást jelent a gyerekek számára a valóság világába, amely megfelel mágikus világképüknek.

Az óvodáskorú gyerekre jellemző, hogy számára egy lénynek a külseje tükrözi belső lényegét: a gonosz egyenlő a csúnyával, a jó mindig szép vagy csak el volt varázsolva. A gyerek számára az is természetes, hogy harcot kell vívni, helyt kell állni ahhoz, hogy valami jó bekövetkezzék.

A Waldorf-pedagógia úgy látja, hogy sok igazság rejlik az eredeti népmesékben, mert olyan lelki-szellemi értékekről és példakép erejű emberi fejlődési folyamatokról szólnak, melyek éppen olyan igazak, mint az érzékelhető világ tényei.

Az óvodában a mesék mindig az aktuális ünnepkörhöz, évszakhoz kapcsolódnak. Az óvónő hosszabb időn keresztül meséli fejből, szóról-szóra ugyanazt a mesét. Az ismétlés nem unalmassá teszi a mesét, hanem elmélyíti az azonosulást és a megértést. Belső képként (tájkép-szerűen) jelenik meg a mese a gyermekben. Az érdeklődése és biztonságérzete nő, s örül, ha tudja, hogy mi következik. A gyerek érzelmei előre látható sorrendben jelennek meg és így élvezi a gyerek a feszültséget is, majd a feloldást. A mesélés a mindennapokba beépített szertartás, mindig ugyanabban az időpontban, mindig ugyanazon a helyen van, és minden gyerek egyformán résztvevője. Mindig ugyanazok a gesztusok és események adják meg a jelet a mesekezdésre; például: az egyik óvónő éneke, halk hangszeres játéka, majd másik óvónő meggyújtja a gyertyát, kialakul a kör és egy közös ének, vers után, megszólal a mese.

A mesemondás fejleszti a gyerek érzelmi, értelmi és anyanyelvi képességeit egyaránt. A Waldorf-pedagógia az idegen nyelv tanítását csak az iskolában, de ott már az első osztálytól kezdve (egyszerre két idegen nyelven is) helyesli. Az óvodáskorú gyerekeknek szüksége van arra, hogy a környezetében beszélt „anyanyelvét” minél biztosabban tanulja meg. Különös hangsúlyt élvez az óvodában az a szókincs, amely segíti a belső képek kialakítását - mint például az eredeti népmesék szókincse s képei - és felidézi a fogalmak érzelmi töltését, amely mindig sokszínű és többretegű. Nem csupán a megnevezés, mint az érdeklődést lezáró

magyarázat a fontos, hanem az is, hogy érzékelhetővé, átélhetővé váljon a tartalom. Olyan régi szép szavakon megszólaló mesét is szívesen mesélnek az óvodában, amelyeket nem szükséges azonnal érteniük az óvodásoknak. Jó, ha a gyerekek csak sejtik a szavak jelentését, - de az érzelmi töltés ilyenkor is jelentős - és majd idővel tisztul az értés.

Az óvónők nagy értékűnek tekintik a gyerek alakuló világképét. Ha a gyerekek megosztják az óvónővel még képlékeny világnézetüket, amely sokszor kevés információból következtetve és ezért hiányosan alakult ki, az óvónő nem javítja ki feltétlenül állításait a tudomány legutolsó eredménye szerint. A nyitott és eleven kérdésként átélt képzeleteket meghallgatja, esetleg feltesz egy kérdést, de csak ha nem zavarja így a gyerek mesélőkedvét, melyben megnyilatkozik belső titkairól.

A vegyes életkorú csoport összetétele igényli a gondos mesekiválasztás mellett a pedagógiai segítséget is arra, hogy egy-egyszerűbb mesét örömmel tudjanak végighallgatni és követni a nagyobbak, és egy hosszú komplikáltabb mese alatt ne fáradjanak el a kicsik. Segítség lehet a bábozás, amelyre egy ünnep alkalmával is sor kerülhet.

Bábozás-babázás

Az óvoda bábszínházának bábuai nem kézi vagy kesztyűbábok, hanem úgynevezett álló bábok, vagy marionett figurák. Ezeket az óvónő az asztal mögött ülve vagy állva, takaratlanul vezeti az asztalszerű színpadon, vagy felülről zsinórral mozgatja, ha marionett. Az óvodást nem zavarja, hogy látja a báb mozgatóját - ellenkezőleg, ez számára érzelmi biztonságot nyújt.

Másfelől az óvodás jobban, mélyebben azonosítja magát a kívülről vagy felülről láthatóan vezetett teljes figurával, mint a sokszor csak derékig látszó „belülről” megelevenített, önálló életre kelt bábbal.

Az óvoda bábjai gyakran saját készítésűek; a leggyakrabban a szülőkkel együtt készítik az óvónők, esetleg a nagyobb gyerekekkel - mint ahogy az összes többi játékállatot és lényt, törpét, babát is. A bábuk arca csak nagyjából kidolgozott, hogy helyet és teret adjon az intenzív gyereki projekciónak.

Színes anyagokkal, selymekkel letakart, kellékekkel berendezett asztalon, a képzeletre támaszkodva valamilyen utat jár be a gyerek a hőssel együtt. Amellett, hogy a bábozás erősíti a gyerek figyelmét, színeivel, mozgásaival alátámasztja a gyerek belső képeit, aktivizálja őt, indíttatást ad arra, hogy a szabad játékban ő maga is fölépítsen egy tájat, anyagokat és bábként használható figurákat keressen, vagy készítsen, s végül előadja bábszínházát a többieknek is.

Fontos számukra, hogy a meséléssel és a bábozással kapcsolatos csoportszokásokat ők is betartsák; például: letakarják a felépített színpadot előadás előtt és után is, énekszóval vagy zenével kezdik, és kísérik, majd fejezik be az előadást.

Az óvodáskorú gyerekeknek legyen lehetősége egy olyan babát szeretni, amelyre az ő saját „énjét”, személyiségének magját kivetíti és barátként vagy játszótársként, osztja meg vele minden örömét és bánatát. Egészségesen hat, ha a gyerek ilyen módon feldolgozhatja a számára még érthetetlen helyzeteket vagy más élményeit.

Ezek az úgynevezett „Waldorfbabák” körültekintő gondossággal készülnek: a szabástól a baba felöltöztetéséig bezárólag. Figyelembe véve azt, hogy minden, ami a gyerek kezébe kerül az esztétikán túl, jó minőségű, minta értékű legyen. Nemcsak a természetes anyagok (pamut, gyapjú) használatát tartják fontosnak az óvodában, hanem a testarányok (fej-test arányai) pontos betartására is törekednek, s a színeiben (test, haj, ruha), az arckifejezésben finom, lágy harmónia tükröződjön a „kedves játék babából. Ezek által szabad teret kaphat a gyerek fantáziája és képzelete.

4. Szép mozgás - a ritmikus játékban és az euritmiában

A ritmikus játék

A kisgyerek saját test- és térérzékelésének elmélyítésében, a ritmikus mozgások átélésében, a mozgásformák harmonizálásában és a mesei jelenetek megelevenítésében jelentős szerepet játszik a mindennapos ritmikus játék.

Ez a tevékenység, amely naponta 15-20 percig tart, a kisgyerek közvetlen utánzóképeségére épül. (Mozgást látva, érzékelve ő is együtt szeretne mozdulni a környezetével.)

Jellemző erre az életkorra, hogy a gyerek bizalommal követi az óvónő mozdulatát anélkül, hogy előre tudná milyen célból, végzik azt. Mozgásnyelvről is beszélhetünk.

Egy dalt énekelve vezeti az óvónő a gyerekeket arra a helyre, ahol majd együtt tudnak mozogni és táncolni. Mondókákat, verseket, dalokat mozgással kísérve, egy történetbe ágyazva játszik el az óvónő, mindig az aktuális ünnephez és évszakhoz kapcsolódva (például: a paraszt kimegy a rétre szántani és aratni, elviszi a lovát a kovácshoz patkolni, megfigyeli a

golyát, fecskéket vagy a méhecskéket, végzi a munkáját, törpékkel találkozik, táncol velük, stb.).

Fontos, hogy a természet élete és az emberi munka sokféle szempontból jelenjen meg ebben a mozgásnyelvben, s ezt az élményt a vers és a dal zeneiségével és tartalmával megfelelően egészítse ki.

A napnak ebben a szakaszában lehet helye például: a betlehemezésnek, a mese dramatizálásának vagy a születésnap megünneplésének is.

Az óvónő mindig úgy állítja össze a ritmikus játékot, hogy benne, frissítő változásban jelenjenek meg az erőteljes és gyengébb, illetve a nagy és egészen finom mozgások, a vidám és komolyabb hangulatok.

Lehetőleg mindig váltakozva kövessék egymást a gyors és lassúbb mozdulatok. Az óvónő megpróbálja, a gyerek testét (és lelkét egyaránt) úgy mozdítani, hogy utasítást ne kelljen adnia. Ennek ellenkezője a Waldorf-pedagógia szerint zavarná a gyereket abban az álmodozó és önfeledt tudatállapotában, amely erre az utánzó gyermeki korszakra jellemző.

Az óvónő egyszerűen mozdul és énekel, úgy mintha ott helyben találná ki, mesélné el az egészet és az óvodások szabadon kapcsolódnak be és követik őt ebben a ritmikus játékban.

Helyet kaphatnak itt a szabályosabb gyerekjátékok is, ugyanúgy, mint a körtáncok, de mindent át kell, hogy öleljen a tartalmi összefüggés és ennek egy szokásrenden alapuló felépítettsége. Semmi sem történik öncélúan, minden része kell, hogy legyen az egésznek, hogy mondanivalójával, tartamával azt szolgálja.

A tartalom mindig változik, természetesen az ünnepkört követően, de huzamosabb ideig, legalább egy- két hétig naponta ismétlődik egy-egy ritmikus játék.

Az euritmia

Az euritmia mozgás-művészet, mely szintén Rudolf Steiner nevéhez fűződik. Körülírható, mint látható beszéd, látható zene.

A Waldorf-iskolákban pedagógiai euritmiát tanítanak, ezen kívül van még művészeti euritmia, ami színpadon jelenik meg, és az orvostudományban használt terápiás lehetőség a gyógyeuritmia.

Az euritmia a hangzókat, hangokat, intervallumokat speciális mozdulatokkal fejezi ki, s így képez szabályos, testi „gesztus-nyelvet”.

Míg a ritmikus játékban az óvónő olyan mozdulatokat használ, amely minél inkább a természetes mozdulatokat kívánja utánozni (például az aratást), addig az euritmia inkább azokkal a mozdulatokkal játszik el, amelyek a beszéd-, nyelv- és zene szerkezetével függnek össze.

Az euritmia, a tánc, a ritmikus játék szép harmonizált mozgást hívnak elő a gyerekből. Ezt belső érzésből, a tartalomtól, egy felnőttet utánozva hozzák létre.

Amíg nincs képzett euritmista pedagógusunk, hogy heti egyszeri foglalkozás keretében látogassa gyermekeinket, addig a napi mozgás igényt kielégítjük azzal, amit a csoportszoba, az udvar, séta, kirándulások adta lehetőségek kínálnak.

Az óvodáskorú gyerekeknek a természetes mozgás a benti és kinti játék kapcsán és a napi „szép mozgás” elegendő a Waldorf-óvodapedagógia ajánlása szerint.

A ritmikus játék mellett a gyerekeknek megfelelő mozgásfejlődésük érdekében lehetőségük nyílik az életkoruknak megfelelő természetes játékos mozgásokra: futásra, ugrásra, dobálásra, kúszásra, csúszásra, mászásra, függeszkedésre, a mindennapi benti és kinti játékban egyaránt.

Ezért is célszerű a csoportszobát könnyen mozgatható, többfunkciós bútorokkal, például padokkal is berendezni. Így lehet csúszni, mászni, kúszni az asztalok, székek és padok között, vagy egyensúlyozva járni. Lehet a csoportszoba berendezését mozgatni, a célnak megfelelően átalakítani, „építeni” belőle.

A teremben kötött labdákat, nemez labdákat, babzsákokat is találhatnak a gyerekek.

Az udvaron is lehetőséget kell teremteni a mászásra, függeszkedésre. Egyensúlyozni lehet egy farönkön is és ezt a célt, szolgálják (az udvari játékszerek közül) a gólyalábak is. Mindez fejleszti a gyerekek testi erejét, ügyességét.

Ahol megfelelőek a körülmények, ott alkalom nyílik az udvari játék idejében, néha azon túl is az óvoda környékén kisebb vagy nagyobb sétákra, kirándulásokra. A séta, a hegymászás, fáramászás, stb. fejleszti a gyerek állóképességét, testi ügyességét és kedvezően hat az egészséges fizikai test kialakítására. Ezen természetes mozgásokban látjuk a kisgyermek mozgásfejlődésének lehetőségeit.

5. Zene - ének - vers

A zene

A Waldorf-pedagógiára jellemző, hogy mindig a gyerekből indul ki, mégpedig abból a fejlődési szakaszból, amelyben a gyerek éppen van. A kisgyerek teljesen másképpen hall, mint a felnőttek, mert más tudatállapotban él. A zeneéltetően hat, életerőt adva, de lehet káros hatása is. A jó zene a csendből indul ki, és a gyerekek is csak oldott, nyugodt légkörben kezdenek el énekelni, nyugtalan környezetben nem. A műszaki zajoktól és a tömegkommunikációs eszközök hangáradatától kímélni kívánja a Waldorf-pedagógia a kisgyereket. A gyerekeknek meg kell tanulniuk csendben lenni, hallgatni, hangot várni. Nagy zajban, a szabad játék közepén, önkéntelenül is elcsendesednek, ha az óvónő elkezd zenélni, énekelni.

Főként a kvint intervallumú, és a pentaton zene nyugtatja meg őket ebben az életkorban. Fontos, hogy a gyerek fel tudja fedezni, hogy honnan erednek a különböző hangok. A zenélő embert akarják látni, a hangszert, a mozgásokat, a zenélő érzéseit, koncentrációját. (A gyerek érezze, hogy az ember hibázik is, de tudja kezelni a hibát. A kazettánál ez nincs így, hisz az mindig tökéletes, sohasem hamis.) A Waldorf-pedagógia (ha csak lehet) nem használ kazettát, magnót, s más technikai eszközöket (mesehallgatásra se ajánlja őket), mert fontosnak tartja, hogy a gyerek mindig emberrel kapcsolatosan élje meg a dolgokat, hogy érezze, a hang ott keletkezik, ahol valaki énekel, zenél, mesél. Lehetősége legyen megélni, hogy az emberi hang nem tökéletes (az éneklő, zenélő ember hibázhat), amit a gépi hangzás során nem tud átélni, hiszen a gépi hang mindig tökéletes.

A hallás nemcsak a fülben zajlik. Szétárad. A gyerek az egész testében érzékel, és hall, ezért kezd el a zenére rögtön mozogni, táncolni. A zenéhez közvetlenül kapcsolódik a mozgás.

A gyerekeknek nagy szükségük van a különböző csengő-zengő hangokra, ezért fontos, hogy több különböző hangszer legyen az óvodában: kis rézharangok, harangjáték, xilofon vagy gyerek-hárfa, csörgők, botok, pengetős vagy fűvós, ritmus hangszerek. A hangszerek segítségével a gyerekek érzékelhetik a különböző minőségeket.

A gyerekek életkoruktól függően más és más hangszert használnak.

Az ének

A mesejátékok teljes élményt nyújtanak a gyerek számára, hiszen a történethez kapcsolódóan játszhatnak hangszereken, és mozoghatnak is. A zenélés, az improvizálás, ugyanúgy, mint az éneklés az óvoda napirendjének szerves része. A mindennapos tevékenységeket - a különböző munkákat is - gyakran kíséri ének és vers. Bizonyos helyzetekhez szokásszerűen fűződik egy-egy az alkalomhoz illő dal vagy vers, amely a gyerek számára mintegy jelzi, hogy az óvónő éppen mit tesz (például: rendrakásnál, ételosztásnál, mesélésnél). Így az énekszó belevonja a gyermeket az óvónő tevékenységébe a nélkül is, hogy most éppen részt venne az adott helyzetben.

Az óvodában csak egy szólamban, és - mint a gyerekek - magas hangon énekelnek az óvónők.

A vers

Nem elsődleges cél az, hogy minél több verset vagy dalt tanuljanak meg a gyerekek (spontán folyamat) hanem, hogy ritmizált beszéddel és énekelve, az óvónő olyan hangulatot teremtsen, ahol az ének és a vers az öröm, a tisztelet és a belső világ kifejezése.

A nap folyamán azonban olyan helyzetek is vannak, amikor a vers és a dal szertartás elemeként szerepel.

Például: Kézmosás után a frissen mosott tenyerekbe az óvónő illatos olajat cseppent, verssel, dallal kísérve. Minden gyerekhez külön - külön szól, az őt megillető egyéni hangon, miközben testi „dajkáló” közelséget teremt meg egy-egy lovagoltató- vagy ujj-játék segítségével. Ez a napnak - mind a gyerekek, mind az óvónő számára - kiemelkedően fontos része, mert érzelmileg nagyon intenzív és személyes mozzanat.

A vers és a dal legnemesebb formáit használják, mint asztali áldást és hálaadást, mint születésnap vagy egyéb ünnep köszöntését, vagy mint mindennapi fohászt a meggyújtott gyertya bensőséget teremtő eleven fényénél, a reggeli körben és az elbúcsúzáskor.

Mese előtt és mese után is dallal vagy verssel jelzi az óvónő, hogy kiemelkedő esemény kezdődik, végződik éppen a napi életben.

A mesék, versek, és dalok kiválasztása, összeállítása az óvónő folyamatos, állandó feladata. Az adott évszakhoz, az ünnepkörhöz igazodván, a csoport összetételének megfelelően, elsősorban népi forrásokból keres igazi meséket, verseket és dalokat. Azzal is megpróbálkozik, hogy történetet találjon ki, meséket verses formába ritmizáljon, vagy már meglévő vershez dallamot komponáljon, esetleg új dalokat írjon. Mindezekben arra törekszik,

hogy a zeneiség, a tempó, a ritmus, a dinamika és a hangzás sokféle változásban jelenjen meg, így kelt a gyerekekben örömteljes, frissítő indítást arra, hogy megszeresse a szép beszédet és éneket.

Az a tapasztalat, hogy a gyerekek ezeket a kifejezési lehetőségeket szívesen használják fel szabad játékukban, és gyakran otthon is, szabadon, önkéntesen. Mindezzel sok esetben a logopédiai korrekció is megelőzhető.

A vers- és a dal örömteli elsajátítását szolgálja az is, hogy a gyerek nem kényszerül arra, hogy egyedül szerepelnie kelljen egy verset vagy dalt előadnia. Mindez csak az óvónő és a csoport védő burkában történik.

6. Szabad játék

Ahogy már többször szóba került, a gyerek szabad játéka kiemelt fontosságot élvez a óvodai élettevékenységi formái között. A megfelelő tanulási forma ebben az életkorban nem az úgynevezett játékos tanulás: hanem a valódi tapasztalatszerzés, melyre az óvodai élet egésze ad lehetőséget.

A szabad játék idejében végzett munka jellegű tevékenységek, a kerti munkák vagy a séták, kirándulások alkalmával (a játék mellett) a gyermekek rácsodálkozhatnak a természetre, az évszakoknak megfelelő változásokra.

Az óvodai napirendben minimálisan kétszer, egy-egy óra szabad játékra van ideje a gyerekeknek. Ezzel biztosított a kisgyerek szükségleteiből fakadó játék igényének kielégítése az óvodában.

Ez alatt az idő alatt látóterükben az óvónő különböző munkákat végez (háztartási, kerti, kézműves tevékenységben). Az óvónő feladata, hogy a munkája körül olyan hangulatot áradjon szét, hogy a gyerekek ebben a meleg, derűt sugárzó légkörben, mint egy burok alatt érezzék magukat, s így folytathassák a játékot. Arra is van lehetőség, hogy a gyerek rövidebb időre „segítsen” az óvónőnek. Nem a munka eredménye, a teljesítmény a fontos, hanem az igazi örömet okozó tevékenység folyamata. A gyerek rácsodálkozva veszi fel az óvoda „életműhely”-nek is nevezhető mindennapjainak mozzanatait és saját helyét megtalálja a csoport tevékeny közösségében. A szabadon játszó gyerekek rendelkezésére állnak a különböző kuckók, állandó vagy ideiglenesen kiépíthető házacskák és az ezekhez tartozó berendezések, a sarokba támasztott bot-paripák vagy a fogásra akasztott palástok, koronák, kardok ugyanúgy, mint a bábsarok bábu és babái vagy a nagy fa- és kő építőelemek, illetve a különböző természetes anyagok, bársonyok, vásznak, szőrmék, selymek.

A játékszerek nagy része alapelszerűen nem részletesen kimunkált, s ezzel is elősegíti a gyerek fantáziájának tevékenységét.

A különböző, természetből származó tárgyak alkalmasak arra, hogy sok mindent jól helyettesítsenek anélkül, hogy rendeltetésükkel ellentétes módon kerülnének felhasználásra.

A gyerek úgy alkalmazza a játékszert és játékbútort, az anyagokat, ahogyan szüksége van azokra: környezetét alakítja, játékvilágát megteremti, és annak lakosává válik. Fontos, hogy a felnőtt ezt figyelemmel kísérje, és megértéssel kövesse.

Az adott helyzetben, megfelelő eszközt vagy ötletet tudjon felajánlani, ha például: a gyerek nem talál be a játék világába, hangulatába, a játék elakad, vagy túl erősen leragad a játészó egy monoton, egyoldalú játékformánál.

Az óvónő törekszik arra, hogy a konfliktushelyzeteket megelőző jeleket észrevegye és ilyenkor időben, tapintatosan belépjen a gyerekek játékvilágába mint szereplő, aki továbbsegít, majd kilép újra, mintha ott se lett volna.

A probléma megoldását esetleg egy kérdés felvetésével segíti elő, így a gyerekeket egy általuk megtalált, új folytatási lehetőségre vezeti. A szabad játék ilyen vezetése nem jelenti a tevékenységbe való beavatkozást, és annak irányítását. Azt az érzést kelti a gyerekekben, hogy ők uralják a saját játékukat, egész helyzetüket - s ez így is van.

XI. Az óvodapedagógus feladatai

Az óvónő nagy szabadsággal és teljes körű pedagógiai felelősséggel végzi a munkáját, elsődlegesen a Waldorf-óvodapedagógiai alapelvek figyelembevételével.

Az óvónő feladatai összefoglalva :

1. A csoportegység benti és kinti berendezéseinek és tárgyainak kiválasztása.
2. Az évi, havi, heti, napi ritmusok folyamatos kidolgozása, a szokásrendszer kiépítése.
3. A csoport egészséges életmódjának kidolgozása és betartása.
4. A különböző tevékenységek megtervezése, előkészítése, levezetése, majd utólagos áttekintése.
5. Az óvodai csoport összeállítása (pedagógiai szempontok szerint).
6. Minden gyerek egyéni fejlődésének megfigyelése és segítése.
7. A szülőkkel való közösségi kapcsolat kialakítása és ápolása, problémák esetén közös megbeszélés és útkeresés.
8. Együttműködés a többi óvónővel.
9. Aktív részvétel a pedagógiai vezetésben, és a kollégákkal való kapcsolattartásban.
10. Együttműködés az orvossal, és egyéb szakemberekkel.
11. Folyamatos önképzés, továbbképzéseken való részvétel, a Waldorf végzettséget megszerzésével párhuzamos bekapcsolódás a Waldorf-óvodák regionális, országos és nemzetközi együttműködésébe.

1. Tervezés és visszatekintés

Az óvoda pedagógusai jelentős időt és munkát szánnak arra, hogy következetesen és állhatatosan megformálják és kidolgozzák a maguk munkájának tervszerű egyéni keretét, figyelembe véve a napok, hetek ritmusát, a legapróbb rész-mozzanatokat és módszertani lépéseket az egész év folyamatában.

Az óvónő rendszeres visszatekintést végez: mérlegeli, végig gondolja, hogy elképzelései milyen formában váltak valóra.

A visszatekintés több szintre vonatkozik: a napra, az adott ünnepszakra, a gyerekek egyéni fejlődésére.

2. Gyerekmegfigyelés, gyerekmegbeszélés

Már az óvodába való felvételkor a szülők részletes leírást írnak, amelyből a terhesség időszakától kezdve a születésen át az óvodába lépésig nyomon követheti az óvónő a gyermek testi, lelki és szellemi fejlődését, megismerheti a gyermek szokásait, rokon- és ellenszenveit, félelmeit és örömeit. A gyermek megnyilvánulásait a mozgásban, a játékban, a rajzban a kibontakozó személyiség első jelzőjeként fogja fel az óvónő. Az óvónő már ettől az első találkozásuktól, a felvételi beszélgetéstől fogva élő, belső képet alakít ki a gyerekről, amely folytonosan változik, soha se lesz kész, állandóan fejleszhető marad. A gyereket úgy tekinti, mint egy feltett kérdést, amit egyre jobban kell értenie ahhoz, hogy tudja őt segíteni a felnövekedésben.

A gyermek mindennapi öltözködésétől, táplálkozási és alvási szokásain át, játékáig úgyszólván minden testi, lelki mozzanat szóba kerül az óvónők és a szülők rendszeres beszélgetéseiben.

3. A konferencia

Az intézményben a pedagógusok rendszeresen tartanak konferenciát.

A konferencia pedagógiai és technikai, adminisztratív részből áll, s mivel a Waldorf-intézményeknek egyszemélyes hierarchikus vezetőjük gyakorlatilag nincs: minden nevelésre, pedagógiára közvetve vagy közvetlenül kiható kérdésben a konferencia vezeti az óvodát. Itt születnek azok a döntések, amelyeket az intézmények életében elkerülhetetlenül meg kell hozni.

A konferencia leglényegesebb része azonban nem e fenti technikai vezetés, hanem a pedagógiai erőforrások megnyitása. A pedagógiai részben minden esetben gyermekmegbeszélésre is sor kerül, és ez a legterjedelmesebb, leglényegesebb mozzanat. Itt próbálják a gyakorlatban tudatosan alkalmazni azokat az ismereteket, melyeket a pedagógiai konferencia másik, folytonosan továbbképző részében szereznek a pedagógusok, illetve amelyeket a mindennapi gyakorlatból az önnevelésben kifejlesztett intuitív megismerő erőket is alkalmazva merítenek.

A gyermekmegbeszélésen megint csak a szomatikus orvosi szempontoktól kezdve, a lelki és szellemi állapotrajzon át az alkat és temperamentumbeli beágyazódottságig, a családi helyzetig mindaz szóba kerül, ami egy gyerek szempontjából további fejlődését illetően lényeges lehet.

Az óvónők közössége, amely egyben az óvoda pedagógiai vezetése, közösen érez és visel felelősséget az óvoda minden gyereke iránt. Így mindig közösen döntenek egy-egy gyerek óvodai felvételéről, ezért folytatnak közös gyermekmegbeszéléseket, és közösen keresnek utakat és megoldásokat a gyermek javára.

X. A fejlődés jellemzői az óvodáskor végére

A Waldorf-óvodából kilépő gyerek erre irányuló külön erőfeszítés nélkül is iskolaérett; ez általában a hetedik életév folyamán következik be. Ez az érettség megnyilvánul mozgásában, játékában – annak sokféle, fent felsorolt formájában –, a szociális életében és az ehhez kapcsolódó kommunikációban, az anyanyelv használatában, a környezet ismeretében, a számok világában, valamint a mesék, mondókák és versek birodalmában való jártasságában.

Az iskolaérettség legszembeütőbb jelei a fizikai és testi változások, melyek ebben az életkorban radikálisan jelentkeznek a gyerekeknél: a test arányai megváltoznak, s ennek következtében megváltoznak a gyerek fizikai képességei is. Nem csupán a nagy, aktív mozgásokban jelennek meg új elemek, mint például az, hogy tud szökdecselni, fél lábon ugrálni, labdát dobni és elkapni, masírozni, hanem a legaprólékosabb mozgásokban is finomodik az ügyessége: tud már csomót és masnit kötni, gombolni, varrni.

A szociális viselkedésben is fejlődés tapasztalható. A gyerek belső világa erősebb lesz a külsőhöz képest. A játéka céltudatos és tervezett, a tárgyakhoz való kapcsolódása megváltozik, konkrét célokra inkább a speciálisan erre készített eszközök megfelelőek számára.

A barátságai már hosszabb ideig tartanak, elfogadott tagja az egész csoportnak. Arra is van már érzéke, önuralma, hogy a másikkal szót fogadjon, ajánlott tevékenységbe is be tud kapcsolódni. A gyerek belső egyensúlya engedi, hogy a különböző helyzetekhez alkalmazkodjon. Képes arra, hogy utasításokat hajtson végre, kötelességeket vállaljon, melyeknek teljesítése örömet szerez neki, és növeli önbizalmát.

Alkotó tevékenységeiben is megfigyelhetjük az érettség jeleit. Rajzaiban a tudatos komponálásra törekszik, figyelme a vonalról a felületre, a színekre helyeződik át, részletesebben kidolgozott emberformát rajzol, rajzaiban megtalálható a szimmetria.

Érzelmi élete is sokkal összetettebbé válik. Szereti elmesélni álmait, szeret sugdolózni, titkot tartani; mindez azt mutatja, hogy kezd különbséget tenni a külső és a belső világ között, a kívánság és a valóság között. Érzelmeit jobban kezeli, kevésbé adja át magát viharos érzéseknek, nyugodtabbá, kiegyensúlyozottabbá válik. Vágyik rá, hogy a felnőttben követendő és követhető tekintélyt lásson, akit szeretetből megajándékozhat bizalmával.

Gondolkodásában is új tartalmak jelennek meg. Az iskolaérett gyerek képes igazi kérdéseket feltenni; 10-15 percig koncentrálni szabadon vállalt munkájára, valamilyen feladatra, tárgyra; összefüggésekben gondolkodni; valamit pontosan megmagyarázni; folyamatosan, tisztán beszélni. A gyerekekben kialakul az ok-okozati gondolkodás, helyesen használja a múlt időt, emlékezete tudatossá válik. Mindezek képessé teszik őt arra, hogy a későbbiekben új gondolati struktúrákat fogadjon be.

Most már várja az iskoláskor tanulási formáit.

Érvényességi rendelkezések

1. A Helyi nevelési program érvényességi idejének meghatározása:
A Program érvényes 2011. szeptember 1-től, visszavonásig.

2. A program elfogadása és esetleges módosítására vonatkozó jogosultság:
A nevelőtestület jogosult dönteni.
Módosításra sor kerülhet:
  - Törvényi változás következtében.
  - Gyakorlati alkalmazás során felmerülő változás következtében
  - A partnerközpontúság jegyében a Szülői Kollégium kezdeményezésére.

3. A program értékelése és felülvizsgálata:
Ha a törvény másképpen nem rendelkezik, legfeljebb 5 évenként szükséges.

4. A program nyilvánosságra hozatalának módja:
Tájékoztatás céljából a program kifüggesztésre kerül az óvodában.

Legitimációs záradék

A Szülői Kollégium egyetértését nyilvánította.

Dátum:.....

Aláírás:.....

A nevelőtestület elfogadta.

Dátum:.....

Aláírás:.....

Szakértő véleményezte.

Dátum:.....

Aláírás:.....

A Fenntartó jóváhagyta.

Dátum:.....

Aláírás:.....

